

I
137964
ncunabel

E.S.

I
137964

Incunabel

Mnium deorum quos uetus Romanorum religio excoluit prima panis liceo: seu faunum illum: seu potius siluanum uocari placet per ludos rem diuinam lupercalesque ludos fecisse apud uetustatis assertores constare: ea quidem sacrorum genera ab Euandro rege: qui ex arcadia profugus in eum locum uenerat: qui tandem

Luceus est mons.

romanae praesuit arci ad nostros primum delata: ac celebrata fuisse feruntur. hunc panem nudos pastores: quorum tunc praecipuum nomen fuit: ac deinde quos summos etiam uiros uenerari mos fuit: loraeque pro manibus ferre: quibus quosque cederent: laruisque teetas facies portare. Cur autem nudi hunc deum colerent: pleraque e curriculo uetustatis ad nos usque delapsa referuntur: siue. n. quod ipse deo alios fingitur suae celeritati eo pacto longe aptior nudos etiam habere ministros placeat: siue quod arcades omnium populorum: qui gratiam coluerunt longe uetustissimi feris adhuc similem uitam siluis ac montibus ageres legis expertes artisque: primo hunc deum uenerari patrium cultum auitosque nudos habitus signantes referre uoluerunt: haud satis constare: Nonnulli uero Iollem uxorem Herculis ab hoc fauno uisam: ac per ardorem libidinis concupitam asserunt forte, enim per siluas & amena nemo rum aestus leuandi causa una cum dilectissima coniuge Hercules uocabat: uidet ergo elegantissima forma mulierem ab altae rupis specula senex deus: ergo illorum uestigia eminens licet obseruare instituit illi autem per siluas ducendae nocti aptissimum petunt: interea mulier dum quiescendi tempus aduenit: pellem leonis Herculis ritu de more aptat humeris: claua etiam illius manu assumpta tali habitu praeditam somnus aggreditur: erant autem duo parati coniugibus lecti: eo quod postridie libero patri re diuinam facturi erant seorsum cubituris. noctu ergo Siluanus salledi custodis occasionem nactus clam thalamum ingreditur: primoque congressu fortunatus futurus puellae torum tenet: manuque tentans ut noctu sit: horridum leonis regnum inuenit: ratus ergo cubare

Iollem



copy

ibi Herculem ad aliud cubile ire pergit. quod cum sensisset mol-
libus stratu puerilibusq; delictis aptius stragula ueste seni amo-
ra: dum libidine ardēs manu palpat Herculem: ac uix dum hir-
ei corporis horrorē hauserat: experrectus Hercules manu reie-
ctum toto antro fufum iaculat: quo pro strepitu somno puella
discussa luia accersit. lumine ergo siluano p̄dito lusus ac semiru-
ptus uix attollens humo humeros in siluas detrusus: ea ergo ra-
tione perpetuo execratis uestibus: q̄bus tam turpiter lusus esset
easdem suis a sacris procul abfore constituit. pleriq; tñ huiusce
rei cām assignant romulo: q̄ eadē sacra celebrante medioq; so-
lis ardore corpus exercente: cū nunciatum fuisset latrones præ-
das agere: ita ut erat nudus accurrit: cōprehēsisq; p̄datoribus pe-
cora abacta redemerit: eius facinoris q̄ nudus gesserat perpetuū
argumentū corporis sacra celebratium nuditate esset: placuit ut
cūq; sese res habuerit in t̄pā tñ usq; C. Iulii huiuscemodi obser-
uationē peruenisse constat. ea. n. sacra cum sedens Cæsar dicta-
tor spectaret: atque inter eos qui solēnia celebrarent: curreret:
Marcus Antonius is qui postea triumuir fuit: aiunt lauream co-
ronā cui diadema annexum esset capiti Cæsar is iponere cona-
tum fuisse: q̄ cū cæsar amoto capite reiecisset statuæ ipsius cum
citis frementibus imposuisse: de noīe uero lupcaliū non etiā sa-
tis conuenit: plerisq; n. inditum hoc nomen: q̄ huius inuocari
one lupi a stabulis arcerentur uisum est. Alii templum ipsum ī
quo hic deus colitur: lupercal uocāt: quo circa Vir. Et gelida in-
quit monstrat sub rupe lupercal: eiq; loco a lupa romuli nutrice
q̄ eo in loco romulū & remū paruulos educare reperta sit: fa-
ctum nomen lupercalis purant. Nec desunt qui a licæo arcadiæ
monte ubi p̄cipue ea religio puiguit: eū quem nos lupū illi lycō
uocant: ipm cognominatum esse arbitrentur. p̄cipuam uero hu-
ic deo dicatisq; sacerdotibus uenerationem ea ex pte tributā se-
runt: q̄ q̄ mulieres ex suis uiris uel cōcipere uel cōceptos foetus
edere nequirent. ad lupos confugiebant. q̄ ubi loris ex tergo
hirci sectis casæ fuissent: e uestigio grauidæ aut effoetæ efficie-
bantur. hæc solennia quintodecimo. kl. februaris celebrari. ut
Ouidius in fastorum libris refert. moris fuit.

De poritijs & pinarijs Herculis sacerdotibus.

Lupercal

Adem tempestate Euandro .i. palatium tenente Her-
culem Gerione interep̄ro per eadem loca mira specie
broum armenta ab egisse cōmemorant. ac cum p̄pe ti
berim fluuium quia prae sese armentum ferens trāsse

*Gerionem iuxta
Sunt*

cisset loco ubi herbido reficeret boues: ipseq; in itinere defessus
p̄cubiisset: & eundem uino ciboq; grauatu sopor oppressisset.
Cacus pastor loci accola uiribus ferox captus pulchritudine bo-
um prædam auertere instituit. ac ne si p̄dam agendo in spelūcā
compulisset uestigia ipsa eo querentem dñm ducerent aduersos
eximiū quēq; pulchritudine i speluncā traxit: Hercules uero ad
primā aurorā somno excitus cū gregem plustrasset oculis: par-
tēq; numero abesse sentiret. prexit ad p̄ximam spelūcam si sor-
te eo uestigia ferrent. q̄ ubi oia foras uersa uidet: nec in partē ali-
am ferre confusus. atq; incertus animi ex isenso loco agere pōr-
ro armentum cœpit. inde cum actæ boues forte ut sit ad deside-
rium relictarum mugissent. reddita inclusarum ex spelunca bo-
um uox Herculem conuertit: quem cum uadentem ad spelūcā
Cacus ui prohibere conatus esset: ictus claua fidem pastorū ne-
quicq; inuocans morte occubuit. Euander qui tunc temporis ea
ex pelopōneso profugus auctoritate magis q̄ imperio regebat
loca uenerabilis uir miraculo litterarum rei nouæ inter rudes ar-
tium homines: uenerabilior diuinitate matris carmētæ: quam
fatiloquam ante sibylle in italiam aduentum mirate gentes fu-
erant: concursu pastorum trepidantium circa aduenam manife-
stæ cædis reum excitus: postq̄ facinus facinorisq; cām audiuit:
habitam formamq; uiri aliquanto ampliorem angustio remq;
q̄ humanam intuens: rogitar qui uir esset ubi nomen patremq;
ac patriam audiuit. Ioue nate hercules salue inquit te mihi ma-
ter ueridica interpretes deum aucturum cæleste numen cecinit. ti-
biq; aram hic dicatam iri: quam opulentissimam olim in terris
gens maxima uocet tuoq; ritu colat. dextra Hercules data acci-
pere se omen impleturum se fata ara condita ac dicata ait. Ibi
rū primū boue eximia capta de grege sacrū potiriis ac pinariis q̄
rū familiæ maxime iclitæ ea tenebāt locat dedit. factū sorte ita
euenit ut potiriū ut ait Liuius. ad ips̄s p̄sto essent hisq; extra appōe

*Tunc canis q̄ gaudet
ad speluncam uadit*

*Canis grege malis in
latuit*

Carmen

*pastor et uir
capiti heruli q̄ m
q̄ m q̄ m libat
q̄ m q̄ m*

*ara condita
duam*

rentur pinarii extis adhæsis ad cæteram uenirent dapē. inde isti
tutum mansit donec pinariū genus fuit ne exis eo solemnium
diem uescerentur potitū ab euandro edocti antistites per multas
ætates huius sacris præfuerunt: donec tradito seruis publicis so-
lenni familiæ ministerio potiriorum ac pinariorum omne genus
periit. Id enim Apius claudius cum esset censor effecit hisce fa-
miliis insensus: ob idq; ira deorum ut creditur luminibus orba-
tus est.

De sacerdotio fratrum arualium.

Rates aruales ut fruges ferrent arua ueteres consulu-
isse romanos memoriæ traditum est. huius uero reli-
gionis romulum ipsam partem urbis auctorem exti-
tisse reperio: Nam cum Acca laurentia nutrix romu-

li corpore suo quæstum in uulgus faceret: eoq; pacto grandē pe-
cuniam cōstipasset: ex duobusq; liberis: quos susceperat: unum
morte amisisset. Romulum in demortui locum adoptionis iu-
re substituisse: decedens tamē populum Romanū instituit hæ-
redem: cuius randem liberalitatis regias affinitates memorpo-
pulus. ro. mulieris nomen in fastis rettulit: liberos fratres arua-
les a serendo: & ab aruis appellauit: ex quo tpe sacerdotiū man-
sit fratrum arualiū: hisq; .xii. numero fuisse dicūtur: eiq; sacer-
dotio in insigne tribuit albas infulas & spīceam coronam.

De auguribus.

e Odem fere tpe & disciplina & religio augurandi ex
etruscis: penes quos ea disciplina præcipua ac lōge pe-
culiaris fuit ad romanos cōmigravit: uirū. n. quem-
piam cuius nomen uetustate obsoleuissē Naso poeta

ait: asylli ut arrear alliciente inductione exulem etruria romam
uenisse perhibent: cuius opa romulum remittq; usos cum de in-
ponendo urbi nomine una contenderent opinione deducori q̄q̄
M. Cicero in his libris: quos inscripsit de diuinatione etiam ip-
sum romulum istā ipsam auguralē disciplinam percoluisse asse-
rit: a Numa uero qui romulo successit ppetuum sacerdotiū insi-
gne constitutū est de ritu uero inaugurali: si unū in casum plæ-
raq; dixerō: eadē ad oēs cæteros facile feri poterunt: ea quidem
quantū ex uetere monumentis collegi: huiusmodi fuit obser-

utque etiam + dimes-
ce quipm p p p o o s
et duos p p p o s
duo m o t h u s a l i u
D a p o r o y r o m u l u s
r

p p p u m a b a p t a m u l t i t u d i n e
n c m p t a f u n t n a m
m u l t i t u d i n e d a m a n t
m y l i b r i s i n q u o y p p a b u d a n t
p p a n t
p u b l i c y r e l i g i o a u g u r
u n d e n o m i n i

i b i l o n g u e t i q u i
m a l i g n i
q u i n q u i p p a y d u b i t a
u n d e p p u

u s f u e r u t a u t o r e
i n a u g u r a n d i

f u g i
S u
p o p u l
y p o m
q u i
o d i
i b i

uaro. augur in arce siue in editū quendam locum ad inaugurandum debebat sedere super lapidem meridiem uersus: atq; ad leuam sedens baculum in manu recuruum: quod lituum uocant: tenet. Inde ubi prospectu in urbē agrūq; capto deos precatu regionem ab oriēte ad occasum determinat: dexteras ad meridiem leuas ad septentrionem partes esse dicit. signum quod cōtra oculi conspectum longissime ferunt animo definit: tum lituo in leuā translato dextra in caput eius: qui inauguratur posita ita precatē Iupiter pater si fas hunc Numā pompiliū: cuius ego caput te neo regem Romæ esse uti nobis signa certa ac clara sint eos fines quos feci: tum peragit urbis auspiciā: intra quæ mitti uelit: quibus missis nūma de templo ita .n. designatas lituo æthereas regiones uocant: declaratus rex descendit: quā quidem declarā di seu inaugurandi regis formulā ad cætera quoq; ut dixi trahi facile licet. Huic disciplinæ pitia Actii nauii auguris permultū fidei auctoritatisq; accessit. Nam cū Priscus Tarquinius aliqua preter maiore instituta inaugurato mutare: pleraq; etiam de nouo condere pgeret: negare Actius nauius inclitus ea tempestate augur inauspicato ea fieri oportere. Quare ira regi mota ludēs artem ut ferunt agēdum inquit diuine inauguria: fieri ne possit quod ego nunc mente cōcipio. Cum ille in augurio rem expertus fieri posse dixisset: Atqui hoc animo agitaui inquit nouacula cotem discissurum. Cape ergo hoc & perage quod aues tuæ si eri posse portendunt. tum illum incunctanter discidisse cotem ferunt: statuanq; Actii nauii capite uelato: quo in loco res acta est in comitio in ipsis gradibus ad leuam positam fuisse: cotem eadem cum illa ipsa nouacula in manibus posita: ut eius rei etiam apud ueteres monumentum existeret. Auguris ergo sacerdotioq; augurum: ut ait Lilius: etiamq; in libris de diuinatione Cicero tantum auctoritatis & uenerationis accessit: ut nihil domi forisq; postea nisi auspiciato gereretur: Et ad sapientiæ nobilitatisq; primarios quosq; id sacerdotium deferūt. & cum Tiberius grachus pater tiberii & C. grachorū comitia cōsularia habuisset: dicerentq; etrusci augures rem in augurio experti uicio cōsules creatos fuisse: Grachus ut ineptos insanosq; etruscos in cesseret abiens in prouinciam senarū rescripsit ueridicos: non

Cartho hinc augur

*Octimur, Cay pro
mense quidam
4 p. uelut q. p. p. p.
m. m. m. m. m.
modus p. p. p. p. p.
p. p. p. p. p. p. p.
m. m. m. m. m.*

Septuag. l. m. m. m.

*amb. n. m. m.
p. p. p. p. p. p. p.
m. m. m. m. m.*

*Octimur
Car. m. p. q. d. p. p. p.
m. m. m. m. m. m.
m. m. m. p. p. p. p. p.
+ p. p. p. p.*

de bonis augurum

93 reg. gfulam
incant. in son. ffula
ob auguram ffula

autem insanos etruscos esse: qui consules presentes uelco a se crea-
tos dicerent. nam cum se collegissent. meminissetq; se locū ta-
bernaculo extra pomerium p̄ter maiorum consuetudinem dele-
gisse. quamobrem abdicare se senatui compulsi sunt. Ut autem
ueneratio huic ordini auctoritasq; ita & numerus ipse adeo cre-
uit. ut collegium augurum coleretur. nam cum ab initio tres tā-
tum creari cōpissent. ex quibus scilicet tribubus Ramnensium
Ticiensium & Lucerum. & obrinuisset cum mutaretur nūme-
rus impari tantum numero creati: utcunq; tamen id fieret quat-
tuor numero p̄ter maiorum consuetudinem creari cōcepti sunt.
tandem cum plēbs quorumlibet honorum partem suam sena-
tu & in foro nacta esset. per tribunos egit. ut ad sacerdotia quo-
que uelut ad cætera cursus aperirentur. idque post multa certa-
mina uariasque seditiones obtinuit. ut ad quattuor. s. patritias
quinque ex plēbe adicerentur. factumq; hoc fuit Marco Vale-
rio & Quinto Apuleio consulibus.

De flamine diali:

Laminem dialem primus Numa pompilius romæ
rex creauit. cum antea reges pontificumq; regumq;
promiscue munera obirent. ut de Priamo & Aenea
apud Virgilium cernimus. rex etiam Annius ut idē
poeta ait. rex idem hominum phœbiq; sacerdos fuit. idq; etiā a
minoribus tm̄ ut a. C. Cæsare diuo Augusto multisq; deinceps
principibus. quos pontificatus maximi titulis insignitos uide-
mus. obseruatum est. Ceterum Numa plures in urbe Romulo
q̄ sibi similes reges fore ratus. qui relicta religionis cura bellorū
potius negociis derinerent. Sacerdotes quos quattuor appella-
uit flamines qui rei diuinæ iugiter adiecti essent multis deorum
alligauit. Flaminem unum Ioui: quem dialem uocant. Marti
duos. Quirino unum. dictus autem flamen dialis est. ut Var-
ro ait. q; in latio capite uelato erat. & caput filo lanæ p̄cinctum
habebat. a quo flamen appellabatur. Dialis autem a Dioue: q;
est iuuans deus. Cæteri flamines eius cui præsident numini de-
corantur titulis. Hunc Dialem p̄sertim isigni ueste curruliq; sel-
la adornauit hic solus ut Varro ait album habet gallerum. uel
ex eo q; maximus est. uel Ioui inolatiōem alba ueste fieri oportet

flum. flammis

reat. pleraque etiam huic pontificio iure tributa sunt. A. Gellius
 in commentariis nocturnam atticarum scriptum reliquit equo. n.
 uehi flaminem est religio. Item iurare dialem fas nunquam est. igne
 e flamma nisi ubi sacrum est efferrī ius non est. uinctum si aedes
 eius introierit solui necessarium est. & uincula per impluuium in
 regulas subduci: atque inde foras mitti debent. nodum in apice
 atque in cinctu. neque in alia parte ullum habet. si quis ad uerberan-
 dum ducatur. si ad pedes eius supplex decubuerit. eo die uerbe-
 rari piaculam est. capillum dialis nisi qui liber non est detonset.
 capram & carnem incoctam & hederam & fabam neque tangere
 diali mos est. neque nominare. propagines e uiribus altius preten-
 tis non succidet. pedes lecti in quo cubat luto tenui circulitos esse
 oportet. & in eo lecto cubare aliquem fas non est. unguis dia-
 lis & capillorum prelegmina sub arborem ilicem terra operiun-
 tur. neque ad eius lecti fulcrum capsam esse cum strue atque ferro
 fas est. dialis quotidie festalis sine apice: sub diuo autem esse lici-
 tum non est: sub recto utiliter etiam & a pontificibus constitu-
 tum farinam fermento ibutam attingere fas non est. neque tuni-
 cam intimam: nisi in locis exuisse sub caelo tanquam sub oculis lo-
 uis nudus ne sit in conuiuio eius haud quisquam nisi rex sacrificulus
 accubabit: matrimonium flaminis nisi morte dirimi non est fas
 locum ubi bustum sit nunquam ingreditur. hos flamines cum ab ini-
 tio consecrantur. capros duci a patribus uelut ab hostibus mos
 fuit. totidem uero flaminibus quot deos colerent usos ueteres. M.
 Varro in his libris quos inscripsit de origine linguae latinae te-
 stis est. ut dialem. martialem. quirinalem. uulcanalem. furua-
 lem. & salacrum. & praeterea quam plures qui ut nostrum inter sa-
 cerdotium gradus non nihil interest. ut episcopum. archiepisco-
 pum. cardinalem. patriarcham. & metropolitanum. ita apud il-
 los flaminium. prothoflaminium. & archiflaminium differentiam
 fuisse idonei testes sunt:

De Vestalibus uirginibus.

Festalis uirginem cultus quemadmodum pleraque
 omnia Numma pompilius intulit. & si eius initia
 usque adeo uetera sunt, ut ex troiauis ab albanos.

Aenea dace longe cōmigrauerint: culus restinctus. Virgilius
his uersibus: Sic ait & manibus uittas uestaq; potentem: Aeter
numq; aditis effert penetralibus ignem: dea huic ueste quā ter
ram esse eandemq; deorū matrem uolebant: ppetuo uigil ignis
consecrari solebat eius obseruationi ac cultus plerūq; uirgines e
primioribus patrum electae p̄fici: quaz negligentia si forte san
ctus ignis restinctus esset: flagris a pontifice maximo cædi iu
bebantur: ut a. P. Licinio Crasso p̄tifice maximo in eam quæ
negligentius ignem custodierat Valerius scriptū reliquit incēsa
uero crimine damnaram uiuam suffodi institutum est: uirginē
uestalem ut Labeo antistius scripsit minorem q̄ sex annis: ma
iorem q̄ annis decem natam negauerūt capi fas esse: Itemq; nō
patrima sit & matrima. Itemq; & quæ lingua debili sensuq; au
rium diminuta eēt: alia nec corporis labe insignita sit: Item cu
ius parentes alter amboue seruiture seruiuerit aut in negociis sor
didis uersantur: eāue cuius soror ad id sacerdotium lecta sit: ex
cusationem mereri aiunt. Itē cuius pater Flamen uel augur: aut
qui decūuir sacris faciūdis: aut qui septūuir epulonū: aut alius ē:
sponsæ quoq; pontificis & regis sacrorū filiæ uacatio a sacerdo
tio isto tribui solet. neq; eius legendam qui filiam domicilium ī
italiam nō haberet constitutū est: ut Capito Atheus scriptū re
liquit: & excusandā eius qui liberos tres haberet: itē edicto præ
toris uirginem uestalē dialcūe non cogi sæpe rescriptum est: uer
ba pretoris hæc sunt: uirginem uestalē: & flamineam: dialcū ait
præco: in omni mea iurisdictione iurare nō cogam. de eligenda
aut uirgine uestali hæc obseruata sunt: lege papia cautū est ut ar
bitratu pontificis maximi uiginti e populo uirgines legerentur:
sortitioq; ex hoc numero fieret in cōtione: cæterz inqt ea lex ue
rustate ut plerūq; aliæ exoleuit: satisq; ei lectioni fieri cœptum
est: si quis honesto loco natus p̄tificem maximum adeat: offe
ratq; ei ad sacerdotium filiam: cuius duntaxat saluis obseruari
onibus religionis ratio haberi possit: gratiam enim papie legis
per sanctum fieri aiunt. hanc uirginem a pontifice maximo ue
lut ab hostibus capi moris fuit: uerba autem quibus tūc p̄tifex
uitur hæc sunt: sacerdotem uestalē sacra facereque iussi. pro po
pulo. ro. gritibusq; uti optia lege fuit: ita te amata capio amara

enim nomine appellari omnes consueuerunt: q̄ ea quæ prima
ca pta est a Numa rege fuisse hoc nomine perhibeat: simul atq̄
igitur capta. atq̄ in ea arce uestæ deducta est. illico sine emanci
patione. ac capitis diminutione exit patriam potestatem & ius
testamenti faciundi adipiscitur. In cōmentariis autem labeonis
quos supra duodecim tabulas composuit. ita scriptum repertū:
Virgo uestalis neq̄ hæres est cuiq̄ intestato: neq̄ intestatæ q̄
q̄. sed bona eius tū redigi in publicū aiunt.

De salis Marti dicatis.

Nter cætera sacrorū instituta genera a Numa rege a
posteris etiam in honorem habita id quidē in mino
ribus fuit: quod marti scilicet gradiuo uouit. duode
cim enim ad hæc uiros legit. quos a solēni saltu. quo
in sacris utebantur salios appellauit. his alios duodecim Tulli
us Hostilius mox adiecit cū romanis in aciem contra fidenates
eductis albanī a romanis per speciem proditiōis duce Metio de
fecere. datum autē his supra tunicā insigne æneū pectori tegmē
cælestiaq̄ arma. quæ uocantur ancilia portare: ac per urbē ca
nentes carmina cū tripudiis solenni q̄ saltu incedere institutūq̄
ut in sinē onaniū carminū suorum Mamuriū appellarent: hunc
Mamurium inclitrū ea tempestate fabrū fuisse: & cum ancile cæ
lo lapsū esset Numa pompilio quiritisque rem diuinā agē
tibus: huic Mamurio negociū datum est cōplura huius similia
ancilia effingendi tradunt quod quidem opus cū ille exquisitissi
ma absoluisset arte optionē utrū a se uellet postulari artifice Nu
mā obtulisse: q̄ ex eo peteret. nam exhibiturum artificem uero
non pecuniam sed gloriā pro mercede petiisse. q̄ eius nomen a
salis in sinem quorūlibet carminū recitaretur: idq̄ permulta tē
pora in sacris & cōitiis: ut ait Liuius: obseruatū est. eo autē hu
ius ordinis sacerdotiū numerū creuisse: ut ad collegiū & collegiū
sacerdotū magistratū redactā fuerit.

De collegio pontificū & pontifice maximo:

Ontūices ut pleraq̄ alia sacerdotia ab ipso Numa or
tos apud Liuiū satis constat. eisdē diu p̄terq̄ a patri
bus creati nō licuit. fuerunt autē ab initio hi numero
quattuor. postq̄ uero maximorū quorūque hominū

partē plæbs tribunitiis rogationibus optinuit ad sacerdotia quæ
q̃ sacrosanctasq̃ potestates patere sibi aditū uoluit. quattuor er-
go alios creati ex plæbe pontifices placuit. M. Valerio & Q.
Apuleio cōsulibus oībus unus p̃fectus fuerat a Numa pompilio
isq̃ pōtifex maximus appellabat̃. hic hēt ex se sacra omnia scri-
pta exsignataq̃: quibus hostibus: quibus diebus atq̃ templa sa-
cra fieri deberent: eiusmodiq̃ diuinis in rebus uñ erogandæ pe-
cuniæ sumptus fieri debeat curæ pontifici est: cæteraq̃ oīa sacra
publica priuataq̃ sacris pontificis subiecta sunt: cum uero de reli-
gione de sacris dissensio est: populus illum cōsulere pergit: puti-
le illud fore ratus est. Pompilius eius sacerdoti auctor ne ius di-
uinum negligendo patrios ritus peregrinosq̃ asciscendo turba-
retur: nec cælestes modo ceremonias deducere: sed iusta quoq̃
funebria placādoque; manes quoque eiusdem pontificis apud eū
quoq̃ tabula esse dicitur. in qua solis & lunæ defectus quotiens
lumini caligo sit: & anni mensiumq̃ fastoz̃ rō perspicitur. Pon-
tifices ut Varro ait. Q. Mutius Scevola a posse & facere appel-
latos eē dicere solebat. sed ea denominatio a. M. Varrōe: haud
satis p̃bari uidetur. nam & a pōte & facio pontifices appellatos
purat: eo q̃ ab his primum pōs subtilius factus: ac sæpe restitu-
tus esse perhibeatur.

De seciali sacerdote.

Secialis sacerdoti nūsq̃ apud romanos uetustiorē usum
fuisse q̃ Tullo Hostilio Romæ regnante repperi: quem
tamē ut ab Hostilio creatū nō affirmauerim: ita ne qui-
dem negauerim a Numa Pōpilio omnium religiosissimo: rege
creari potuisse utcūq̃: id tandē fuerit de nomine priusq̃ de. M.
Valerio seciali regnāte Tullo Hostilio apud Liuium mētio est:
seciales uero partes in eo uersabantur ut fidei publicæ inter po-
pulos præesset: neq̃ iustum aliud bellū fore cēsebatur: nisi id p̃
secialem fuisset indictū. cū uero pugnare desirū est fœdere fides
pacis cōstituebatur: quæ fœdera aliunde sidera appellata ab En-
nio: q̃ fidei faciundæ cā traducta sunt. M. Varro testis est secia-
lēq̃ ip̃m a fide & faciundo dictū esse idem existimat. forma ue-
ro feriendī p̃ secialē fœderis huiusmodi ē qua nullo ut Liuius pla-
cet uetustior esse memoratur. Secialis inquit regem Tullū ita
rogauit: lubes ne me rex cū patre patrato populi albanī fœdus

6.
ferire: lubente rege sagmina ingit te rex posco: Rex ait: puram
collico: fecialis ex arce graminis herbā puram attulit. postea re-
gem ira rogat, rex facis ne tu me regium nunciū po. ro. quiritū
Rex respondet q̄ sine fraude mea quiritū ue fiat facio. Fit ergo
tunc foedus: multisq̄ id uerbis pagit. Legibus inde recitatis: au-
di inquit Iuppiter: audi p̄r patrare po. albanī: audi popule albāe
audi ut illa palam prima postreāue ex illis tabulis, caera ue reci-
rata sunt sine dolo malo utiq̄ ea hodie rectissime intellecta sunt
illis legibus. po. ro. prior nō defecerit, si prior defecerit publico
consilio dolo malo tu illo die Iuppiter ira. po. ro. ferito, ut ego
hunc porcum hodie feriam: tātoque magis ferito, quāto magis
potes pollesq̄. Vbi id dixit porcū saxo silice percussit, eodē mo-
do pars altera per suū sacerdotē suūq̄ dictatōrē pagit. Cū autē
bellum per feciales indicūt hoc more utuntur, fecialis hastā fre-
natam pūstam aut sanguineā ad fines eorū: quibus bellū indicit
desert: nec minus puberibus tribus p̄sentibus adicit. q̄ populi
priscorū latinorū hoīes ut prisci latini aduersus populū Roma-
nū quiritū fecerūt: deliq̄rūtq̄ po. ro. bellū cum latinis priscis si-
erer: ob eā rē ego po. ro. populis priscorū latinorū hoībusq̄ lati-
nis bellū indico: facioq̄ ubi dixit hastā in fines eorū emittit: ex
quo bellum iustum esse intelligitur.

De sacerdotio patris patrati.

Attris patrati sacerdotiū & si apud Lūium a feciali haud
differre uidetur: aliquāto ēt lōge absuisse apparet: rñ qđ
& nomē istius illiusq̄ atq̄ offm nō nihil interesse uideat̄
utiq̄ & de utroq̄ seorsum dicere uisum ē utcūq̄ ēt: his descri-
ptis nō certe officit imoueri. sed pres plures dūtaxat adscripserī.
Parris patrati usus eodē tpe: quo fecialis apud ro. p̄dir: nā & ide
feriēdis a feciali foederibus patris patrati opa auctoritasq̄ exige-
batur: Ad patrandū. n. idest faciendū iuramentū ubi de foede-
ribus cōuenerant: admitti cōsueuere. Creauit aut̄ Marcus Vale-
rius primus fecialis: Sp. Fufium: primū patrē patrati eo bello
qđ Tullus Hostilius cū priscis latinis gessit uerbena caput capil-
losq̄ cingens: alias p̄terea ptes, s. repetēdi p̄i patrato dedit. An-
cus Martius eū morē ab antiquissima eq̄culorū gēte repetēs. eius
rei formula antiquissima ē huiuscemodi legatus idēq̄ pater pa-

tratus: ubi ad fines eorū uenit: unde res repetūt capite uelato: si
lo autē lanæ uelamē est: audi iupp̄r̄ iquit: audite fines cuiuscūq;
sint gentis nūiā audiat fas. Ego sum publicus nūcius. ro. pie iu-
steq; legatus uenio: uerbis meis fides sit: peragit deinde postula-
ta: inde louē testem facit: si ego iniuste ip̄ie illos homines ulla
res dari. po. ro. mihiq; exposco: tū patriæ compotem nunq; si-
nas esse: hæc confines. hæc quicūq; ei primus uir obuius fuerit
hæc portā ingrediens: hæc forma egressus. Si non dabuntur
quæ exposcit diebus tribus & triginta: tot enim solēnes sunt p-
actis bellum ita inducit audi iuppiter. & tu Iuno: ac Quirīne:
diiq; omnes cælestes: uos terrestres: uosq; īfēni audite. Ego uos
testor: populum illum quicūq; est nominat iniustum esse neq;
ius persoluere: Sed de istis rebus in patria maiores natu consule-
mus: quo pacto ius nostrum adipiscamur cū his nunciis ad cōsu-
lendum romam uenit confestim rex: dictator: consul: siue qu-
uis alius senatū habuerit ex his ferme pares cōsulit uerbis. Qua-
rum rerum litum cārum conduxit pater patratus. po. ro. quirī-
tum patri patrato prīscorum latinorum hominibus uel prīscis
latinis quas res nec dederent nec fecerunt. nec soluerūt quas res
fieri dari solui oportuit. Dic inquit & quem primum sententiam
rogat. quid censes. Tum ille puro pioque duello quærendas cē-
seo. itaq; consensio consisto. Inde alii ordine rogabantur: quan-
doq; pars maior eorū qui aderant in eandē sniam ibant. Bellū
erat concessum fieri solitū. ut faciales in iactu hastæ ut dictū est
bellum indicerent.

De sacrorum rege.

Ex sacrorū quidē sacrificulus dicit̄: Creari cœptus est
Junio Bruto & M. Valerio primis consulibus. eius
creandi occasionē dedit Quod cū nuper exactis regi-
bus plæraq; sacra, a solis regibus obiri consueta regū
exaitione uacare uiderentur idq; moleste admodū populus fer-
ret utpote q̄ cultui diuino regum exaitione uideretur derogatū
Sacerdotē creari placuit quē quominus eidē auctoritatis inesset
regio nomine decorauit: sacrorum regem appellantes: subiece-
runt tamen pontifici maximo ne similis dictioni fuisset suppo-
situs lam exacti reges reducti reges esse uiderētur uel crederetur
q̄ uno huic partes iniunctæ essent tūc t̄pis minime reperiuntur

De simulacri traiectione matris deorum.

Allos quidem berecynthiam siue illam deorum matrē
g dicere maius dedicauit antiquitas eāq; religionē ut ple-
rasq; alias e phrygia romam reduxit. & eo quidem tem-
pore quo huiuscemōi carm̄ ex libris sybillis relatum est. Mater
abest. matrem iubeo romane requiras. Cum ueniet casta accipi-
enda manu. hoc responsum cum diu torq̄ret patres: quæ. n. ma-
ter esset. aut unde petenda. non satis reperire poterant phyci.
Apollinis oraculum consultum misere. missi huiuscemodi res-
ponsa attulerunt. Diuum Apollo inquit arcesite matrē. quam
idæo quidē iugo reperietis. Missi ergo in asiā legati. datū nego-
ciū ut perquisitū ac tandē cōpertū deæ simulacrū romā reduce-
rent. Sed cū Atalus rex asiæ cōperti a legatis simulacri traiectionem
negaret romanis frustra iā abire parātibus uocem eisdē &
creditā esse deæ ferunt. Ipsa inquit peti uolui romā ne. qđ deorū
oīum dignū domiciliū est deduci. quo miraculo exteritus Ata-
lus romanis illico simulacri trāslationē cōcessit Mari ergo trās-
iecta romā ut traditū est. cū tiberi naui simulacro onusta uectā
tur omni genere hoīum ex urbe prodeunte cū carminibus. sa-
crisq; in sicco littore adhæsisse ferūt. & cū omnis multitudo fu-
nibus iniectis sūmo conatumitteret. nulla tñ uiuellere hæ-
rentē ualuit. erat aut in turba romanorū Claudia quinta uestalis
uirgo p̄stantissime formæ. cuius exquisito habitu multisq; ple-
no illecebris uiolatae eius uirginitatis publica suspicio circūfere-
batur. pcubuit ergo puella ad pedes simulacri orans. obtestās-
q; deā sic inquit. læsæ uirginitatis me reā criminātur. tuum dea te-
stimoniū uti rem indices q̄so. ut si tuo damnata testimonio dea
fuerim admissa morte luā. sin hac labe purā argueris. tū tu ca-
stissima castas manus prosequere obsecro. Vbi hæc dixit reſte
qua alligata erat naui manu arrepta. manu puellæ admodū pa-
rū conantis facile tractū profecuta est. hoc pacto in urbē Scipio
nastica solus dignus cuius manibus tangeretur: recipereturq; si-
mulachrum iudicatus est: tantum ergo Scipioī negotium: ut tē-
plū deæ magnifice struerent & eius cultui sacerdotes dedicaret
quos more deæ uetustō spadones oportebat nō alio pacto ad id
sacerdotium legandos. cuius quidem instituti hoc in causa fuisse

cōmemorant dilexisse cibilem puerum quendā phrygium : di-
lectoq; hanc cōditionē adiecisse : ne castitate polluta adniteretur
puerū tñ nymphā Sangaridē deperisse : & cū apud eā sub arbo-
re ei nymphae dicata una quiesceret nocte dormiētes deā arbo-
rem cū ipsa nympha trucidauisse adolescentē metu exaimatum
in uicinū montē. cui nomē didyma est cōfugisse : doloreq; amē-
rem pudoreq; admissi facinoris mēbrū quo deliqrar abscidisse :
hac rōne facti dea memor per eiusmodi hoies ppetuo sibi mini-
strari uoluit. Galloz uero nomen a flumine phrygiæ uetusto :
qd' tēplo huius deæ uicinū est tractū serūt cuius ut serūt fluuialis
un ea uis ē : ut prātes infantire cōpellant. De duūuiris sacroz.

Vumuii sacroz : quanto monumenta ueterū legendo
consequi ualuit : sacris libris legendis carminibusq; sybil-
le satisq; populi iterpandis p̄erāt. ut apollinis sacrarūq;
cerimoniāz antistites erant. & quotiēs p̄digia magnos aliquos
rerū euentus emerisset lectisterniis ad puluinaria deoz factis :
ut illoz mias auerterent : suppliciiisq; sacris placabant. eoz etiā
ritu p̄spere gestis rebus dicebantur. huius sacerdotii nullā ante
mentionē repperi q̄ tpe ædes castori per filiū Posthumī secūdū
dictatoris qui tunc duūuir dedicatus est. latino. n. bello pater ip-
se dictator uenerat. cæterū cum multo tpe duo ad hoc ipsum sa-
cerdotiū uiri creati essent. ac plæbs de suo quoq; corpore creare
consules pergeret. neq; ad id ip̄m satis uiriū esset. obtinuit tan-
dem ut qui duūuiri in eā diem creati fuissent decēuiri creārētur.
quinq; ex patribus. totidē ex plæbe electis. Quare ex duūuiris
decem uiri appellari cœpti sunt. De septemuiris epulonū.

Septemuiratū epulonū q̄q; ut coniectari pōt gñs esse sa-
cerdotiū p̄sumit. p̄pterea cū de uacatione uestalis sacerdo-
tiū agit filiae auguris. x. uiri sacroz flāmis septēuiri epu-
lonū sacroz ab hoc sacerdotio excusationē mererent iter sacer-
dotia hoc ip̄m subiungit. utcunq; id fuerit qm̄ nihil qcq; de hac
re mediocris etiā fides auctoritatisq; reppi : qd' huic ordini offiū
cōmissum eēt ausus asserere nō sui. Plinius tñ cū eēt orōnē hītu-
rus. cū quasi pp̄ futuros astātes timeret dixit. stabat medio cōsu-
laris mō septēuiri epulonū. sunt adhuc Romæ in pyramide qua-
drato incisa hæc uerba. opus absolutū diebus. Cxxx. e. testamē-
ro. C. corneliū. tr. pl. epulonum.

Ed qm̄ nunc de reliquis magistratibus quæ ad religionē
 s non pertinent tractare intendimus: alii quidem homi-
 num magistratuū maiores: alii uero minores sunt. qui
 maiores qui ue minores essent: paucis animaduertendum est
 nā. A. gellius pleraque hac in re ex. M. Messalæ auguris libris
 dicta reliquit cuius uerba hæc sunt: patritiorum auspicia in duas
 potestates diuisa sunt maximas: pretorū: consulum: censorum
 neq; tamen eorum hominum inter se eadem aut eiusdem pote-
 statis sunt: idcoq; non sunt censes consulum aut prætorum:
 prætores. collegæ consulum sunt: ideoq; neq; prætores ac con-
 sules censoribus: neque consulibus censes aut prætoribus tur-
 bant: aut retinent auspicia: at censes inter se rursus præto-
 res consulesq; inter se uitant. eo optinent auspicia. prætor & si
 collega consulis est: neq; prætorem neque iure rogari potest. ut
 quide nos a superioribus accepimus ut an hæc tempora obserua-
 tum est: & in cōmentario. xliii. C. Tuditiū patet: quia imperiū
 minus pretor maius habet consul & a minore imperio minor a
 maiore aut maior collega iure rogare non possunt. nos his tem-
 poribus pretores pretore creante ueterum auctoritatem sumus
 secuti ne quo his auspiciis in comitio fuimus Cēsores æq; nō eo-
 dem rogantur auxilio auspicioq; consules & pretores: reli-
 quorum uero magistratuū sunt auspicia. i. illi maiores hi mi-
 nores magistratus appellantur. maiores cēturiatus inquit comi-
 tiis minores curitim ac tributim fuerit ex omnibus his Messa-
 le uerbis inquit manifestum qui sint minores magistratus: & q̄
 obrem minores appellantur. Sed & collegam esse & prætorem
 consuli decem q; eodem auspicio creantur maiora autem auspi-
 cia dicuntur hñe. quia eorum auspicia magis rata sūt q̄ aliorum
 Consul ab omnibus magistratibus & cōtione & comititia usq;
 quaq; auocare potest: nisi a consule minores magistratus nusq;
 neq; comitiarū: neq; cōtione auocari possunt ea de re: q; eorū
 primus uocat ad comitiarū. is recte agit. Qm̄ bisariam cū po-
 pulo agi nō potest. nec auocare alius alii potest. si contionem ha-
 bere uelit uti ne cum populo agantur. Quis multi magistratus si
 mul cōtione hñe possint ex his uerbis Messale manifestū ē aliud
 esse cum populo agere. aliud contionem habere. nam cum po-
 pulo agere. est rogare ad populum. & quod suffragiis suis

iubeat aut ueret: cōtionē aut hēre est uerba facere ad populū sine ulla oratione.

De Senatorum origine:

Enatorū originē a Romulo institutā esse nemo am-
biger. quippe q̄ urbis parens & conditor cum iā no-
uam ciuitatem uiribus & robore iuuenū affatim a se
munitā cerneret. aut minoris momenti fore ratus. si
eandē consilii ope suffisset. ex primoribus patrū. qui tūc aderāt
ciuibus. centum numero elegit: quos ob honorē patres: ob æta-
tem senatores appellauit: ut apud lacedæmonios senes appella-
ri eos: qui summū quendā magistratum gerunt. C. ait qui uero
ex his primoribus centū patribus geiti sunt patricii nuncupari
sunt. hunc ordinem mox Tullus Hostilius expleuit alba a se di-
rupta: albanisq̄ i urbē reductis. tū Tullus seruilius quintios: ge-
gāos: clodiosim senatores accepit. exactis autē regibus Brutus
consul exhaustum bonis uiris senatū intuens primores eq̄stris
ordinis ascribi in senatores operā dedit. illosque conscriptos pa-
tres appellauit: ex quo tēpore patrū conscriptoꝝ appellatio lo-
cum hēre instituit penes hos quidē senatores adeo semper tori-
us. r. p. summa innixa est: ut ne reges quod cōsules aut dictato-
res. aut alius quispiā magistratus inconsulto senatu quippiā mo-
liretur. adeo ut cum tarquinus superbus pleraq̄ p̄ter senatus au-
ctoritatem decerneret: tum demū amisso regio noīe tyrannus
appellaretur. Senatores uero triplicis ordinis fuisse repperi. alii
n. patricii: alii pedarii: nōnulli uero cōscripsi appellabantur. pa-
tricii sunt hi maxime qui centū illis patribus a romulo lectis ge-
niti sunt. conscripti uero senatores hi qui regum cōsulum censo-
rum ue decreto in senatū lecti sunt pedarios autē senatores uariis
rōnibus appellatos inuenio: alii. n. q̄ hi non haberent sniæ diri-
onem in senatu. sed in alioꝝ sniās pedibus irent dictos pedari-
os putant: alii q̄ essent pleriq̄ qui magistratus curules adepti sel-
la curuli in senatū ueherentur. qui uno pedibus iter facerent. pe-
darii noīabantur. M. aut Varro egres quosdā esse ait quibus am-
plioribus magistratibus functis nōdū tñ a senatoribus lectis nō
esset ius dicendæ in senatu sniæ: cū tamen in senatu uentre lice-
ret. Sed quas sniās princeps dixerat: in eas descendebāt. De or-

clne uero ac rōne cōsulēdi senatus: quæ hucusq; repperi: ea po-
tissimū adducam: aliqn. n. primo rogari mors fuit q. princeps
in senatu a cōsorbis positus fuerat: nōnūq; uero ut essent hi pri-
us rogarentur. qui cōsules designati essent institutum ē. Cicero
aut in eo libro quē inscripsit catonem maiorem de senectute tm
aliqn senectuti honoris tributū scribit: q. ut quisq; natu grandi-
or esset: ita prior in senatu sniam rogaretur. usu tandē introdu-
ctum eē dicit: ut quē consul ipse rogasset: is prior ex snia uerba
faceret: aliū tñ q. consulare uigz rogari fas fuisse negāt: ex qua
sane cōsuetudine. C. Iulius Cæsar in eo cōsulatu quē gessit. M.
Bibulo tris dūtaxat uiros extra ordinē rogasse dicit. M. crassū
Cn. Pompeiū: & M. catonē post. M. crassum. Cn. Pompeiū
ubi filiā sibi in matrimonio collocauit rogare primū cœpit. Cū
uero. M. catonē rogaret: atq; idem cū consulebatur de re. p. ni-
mis forte diceret longioreq; p. inde oratione uteretur: qua dē se-
re tps quod ē habēdū senatui tereret: Cæsar uiatorē uocauit. M.
q. catonē qm finem nō faceret p. hendi loquentē & in carcerem
trahi iussit. Catonem cū imperio pareret: senatus cōsurrexit:
& ad carcerem perseqbantur. Cuius rei quasi inuidia morus Cæ-
sar destitit atq; emitit iussit: de more autē habendi senatus: M.
varro rogatu Pompeii librū edidit: cū ille primū consul cū. M.
crasso fuisset designatus: creditur quia foris militiæq; ad eā æta-
tem occupatus uellet ciuilis cōsuetudinis cuius exps erat fieri pi-
rior. Sed eū librum in ipsa Varronis ætate periisse idē ipse in epi-
stola ad Opianicū scripsit: qua in epistola multa scribere Varro
nem id gns. A. gellius in cōmētariis noctiū atticaz refert: pri-
mū ibi scriptū fuisse per quas psonas hēri senatum liceret: noiat
dictatorē consulē p. rōrē. tr. pl. iter regē p. fectum urbi: neq; ullis
aliis ius fuisse senatū frequentem iubere asserit: addit deinde ex
ordinario iur tribunos militares qui pro cōsulibus essent. itē de
cēuiros rel. p. constituēdæ cā creatos cōsulēdi senatus habuisse
de p. fecto urbi latinorū uegz senatum. hēre liceret nō satis cōue-
nire ait qui licere negauit quod ne ille qdem scit perinde ius dicē-
di in senatu sniæ non hēat in rōnē adducunt: eaq; ætate quæ nō
dū senatoria sit creari. M. aut Varro. & Atheus Capito ius esse
p. fecto huius senatus habēdi aiunt: qm quidē & tr. pl. qd nō es-
sent senatores ante accinū plebiscitū ius senatus habendi eēt.

scripserat et de intercessoribus illis ualerius intercedendi fuisse: quod
uel ea praeter uel maiori fuissent is qui senatus consultum aut ple-
bis citum uel aliud decretum rogarent de loco habendi senatus: aut
senatus consulti rogandi nisi in locis augures constitutis: quod templa
appellabant: huius rogari uel posse negabatur. unde & curiam hostiliam:
porciam: & iuliam cum praesana essent templa: per augures sunt constitu-
ta. de tempore uero habendi senatus ita ut dixerit ante exortum inquit so-
lem aut post eius occasum. Senatus consultum irritum esse opus &
censorem fuisse: per quos & quo tempore factum seu consulendum. de aetate
aut senatoria et adolescentibus senatorum senatum ingredi licuisse:
ueterum monumenta legentibus apparet. quominus uero tandem in
senatum illi aetati uenire liceret. Papirii praetextatum factum in causa fuit. ut
Valerius Maximus scriptum reliquit. Tunc igitur constitutum ne cui
paucioribus. xx. & quinquaginta annis nato senatum ingredi liceret. ut apud
Plutarchum in uita Magni Pompeii. Item apud ius civile romanorum:
quo nos et hoc tempore utimur facile conspici licet: Qui uero sena-
tus habiturus esset auspicari primo: atque immolare hostiam debe-
re: Item Varro censebat. docuit & de diuinis rebus prius quam de hu-
manis ad senatum esse referendum. Item senatus consultum duobus modis
fieri aut per discessionem. si consenseretur: aut si res dubia esset per sin-
gulos sententiam. de pignore quoque capiendo multa irroganda sena-
tori: quod pro tempore in senatum uenire debuit non iterum. Quantum ue-
ro ad senatorum familiam pertinet: senatoriarum personarum appellatio &
uxores contineri decretum est. adoptiuos autem filios & si antequam patres in
senatum essent ducti: sese in adoptione dedissent senatores esse pla-
cuit. si quis autem ex patritiorum ordine plebeio homini se in adoptione de-
diderit: patricium tamen manere cautum est. quam legem ea tempestate nullam
fuisse arbitror. cum. P. Clodius uir patricius: quo tempore tribunitia po-
testate fungeretur: qua in aduersum. C. factionem uteretur plebeio
homini se adoptandum praebuit. Contra senatorum filiae nisi quod senatoriis homini-
bus nuptui traditae essent: clarissimarum feminarum nomine non contine-
rentur: senatoris uero filium a patre emancipatum: & si filii nomine iure
civili amittit: senatoriam tamen retinere dignitatem creditur. Posthumum
autem quis post patris mortem nascitur: senatorium tamen homines appella-
bant: cum uero quod postquam pater senatu motus est. concipitur: & nascitur
non esse senatoris filium Proculus & Pegasus opinabantur. si quis uero
ante concipitur fuerit: quod eius per senatum moueret: non nocebat filio

casus patris. quominus senatoris filius censeretur sed si pater an
reque conciperet filium senatoriam dignitatem amiserit: ac dein
de decesserit. filii autem in aui potestate senatorii sciderent. & si non
quoniam senator pater nati uideantur: senatorii tamen esse censebatur. mulieres
autem senatoribus primo deinde inferioris fortis hominibus matrimo
nio collocatae clarissimaeque ordinis non sunt. Itaque ipetrare plerumque
a principibus solent: ut nuptiae itaque inferioribus uiris in senato
ria nihilominus maneant dignitate: ut dicitur diuui Augustui Iuliae
meniae consobrinae suae indulgisse. Senatores uero senatorio or
dine amotos quis capite non minuatur: & ciuitate retineant: in
dicare tamen ac testimonium dicere prohibet lex Iulia repetundarum.

De tribunis celerum equitum.

Ribunos celerum equitum primus romulus creasse fertur: cum
tres eorum centurias quaque opera in omni rei publicae discrimi
ne uteretur: ascripsit eas centurias: Ramnensium: ratiensium:
lucerum appellauit ramnia a romulo: ratiensium a ratio: luceque ue
ro denotatio: ut Liuius placet: incerta est: quos autem tertios his pre
stitit uiros: quos ex tribus elegit tribubus tribunos nominauit: fuisse
autem numero trecentos ait equites: eo quod singulis curiis: quae triginta
erant: decem assignauerit. Qui uero celeriter currere eos uoluit:
si quoniam res publicae illorum opera indigeret: et appellari celeres uoluit. Sunt et
qui a Celere quodamque primus iis ordinibus a romulo praefectus fu
erit: Remi interfectore hoc nomen inditum esse opinantur: ut Oul
dius in libro fastorum significare intelligitur.

De Quaestoribus.

Vaestoribus creandis origo uetustissima est: & ante omnes pe
ne magistratus instituti sunt. Gratianus autem in eo libro quem de
temporibus scripsit: ipsum et romulum & Numam duos habuisse quasto
res: quos non sua uoce. sed populi suffragio creatos scriptum reliquit
ceterum ut romulum quaestores habuisse non usque quaque notum est. ita
Tullium Hostilium regem quaestores habuisse constaret inquit. Qui ue
ro publice querenda pecuniae praepositi essent appellatos aiunt. quasto
rum uero ararii: & urbanae pecuniae curam agere prouincias primum exi
gentis uectigalibus fortiri plerumque: ut Gratianus dixit epistolis in
senatu legendis occupari. licet nuncupari candidati principes:
nonnunquam autem maleficia conquirere quaestoribus negotio
traditum est: ex quorum exercendis quaestionibus quasto
res dictos fuisse: Marcus Varro opiuari uidetur.

stores ut fere omnes aliquos magistratus tam plebeios q̄ patricios promiscue creari obtinuit: q̄ potestas qm̄ minoribus ascribere. neq̄ reprehensionem neq̄ uocationem habet: & quemadmodum priuati in ius ad pretorem uocari solent eadem gerendorum. honorum dicēdaq̄ i senatu sn̄ae initium fuisse phibet etiam quia de capite ciuis: ro. in iussu populi nō erat permīssum consulibus dicere: propterea æq̄stores constituebantur a populo: qui in capitalibus p̄essent rebus i appellabantur q̄stores paricidii. quorum & meminit lex duodecim tabularum.

De interregia potestate

Omulo ergo hūanis iam rebus subducto: fluctuantibus p̄m̄ aīs quo pacto rem. p. procurarent: quē in demortui regis locum suffecturi: aut quo tādē pacto essent: ne noua multitudo sine rege ac duce passim uagarentur: ac uiciorum tandem irritatis animis: urbem rectore uacuam uis aliqua externa adoriretur: difficultati rerum consulere: rati: cētum patres excedere de curiis singulos ex singulis legunt: qui summa rerū p̄aessent. ex iis unum qui insignibus imperii & fascibus esset decernunt. quinq̄ dierum spatio finiretur imperium: eoq̄ pacto uicissim inter se sortiebantur dum orbe exacto ānus circūageretur. Sed huius imperii cum iam p̄sum uideretur ac plābs pro uno rege centum sortitam esse quereretur audirentq̄ ea moueri patres: qui uel imperium posciturū esse uidebantur p̄ sp̄m̄ beneficii ultro offerentes rati summam potestatem populo permittunt: statuunt neue plus iuris ac potestatis futuro regi permitterent: q̄ apud se retinerēt: simul decernunt quē populus ipse regem iussisset: ita demum ratus haberet: ac si patres auctores extitissent. Tum rex cōcione aduocata quod bōum iustum felixq̄ sit inquit quirites regem create: si dignum qui secundus a romulo sit: creaueritis patres auctores sient: atq̄ ea conditione reges creabant. apud quem ergo summa rerum erat dum regia potestas uacans erat interrex appellabatur. Apud minores uero romanos cum rei. p. causa abessent consules: neq̄ habendis cōnitiis interesse possent: sine uicio consules creati essent: si dictatorem comitiorum causa dici nō placuisset: res ad inter regem deducebatur. ac per inter regem cōsularia comitia habebantur.

De duumuiris capitalibus.

11
I duūitarus capitalis repetere originem uolueris. usq; a
Tullii Hostilii regis tpibus erit repetenda. Is. n. bellū cū
albanis gesturus. copias iam e campis in acie eduxerat.
Tum Metius Suffetius albanorum dux regem romanorum ad
colloquium uocauit ubi in conspectum uenerunt. diu de cōditio
nibus pacis inter eos agitatum est hanc tandem conditionem
inierunt. Erant in exercitu albano trigemini fratres. qui curiatii
appellabantur: ut hi cum trigeminis Oratiis romanis ferto dimi
cant utrius exercitus uictores essent. is populus cum bona pace
alteri imparet. Armati ergo Oratii illic curiatii in campum p
deum diu uario Marte pugnant. ad extremum tres curiatii atq;
ii quidem omnes faucii duos ex Oratiis obruncant tertio inte
gro relicto. Iuuenis ergo ieger corpis animiq; uiribus. ne si stā
do tutari ictus non posset. ābire cāpū instituit. ex curiatii q; ua
lidior erat metu exaiatū fugere ratus psequi illū agere licet per
git. Oratius ubi alterū longe ab aliis esse cernit. Curiatii aggre
dit. parūq; ualidū obruncant facile: ac currente fratri ferre auxi
lium primo illo ēt infirmiorē: & uix sustinentē arma facilius oc
cidit Tertiū graui uulnere metuq; graui ore: miore negocio cō
sodit. Iuueni ergo Oratio oīum consensu gloriosissimus trium
phus decernit. Triūphanti ergo cū oē genus hoīum. tū Oratia
soror uenit obuīa. hęc Oratia alteri ex Curiatii sorte despōsata
fuerat. q; ubi cōspexit. occisi nuper a fratre uiri pēdētes ab hasta
exuias lamētis & foemineo eiulatu cōplebat oīa. cuius rei indi
gnatōe sororē interfecit ratus publicā lēritiā turbasse Triūpho
ergo acto Oratius apud regē trahit in carcerē seruādus traditur
ergo oīum snia Oratiū dānat capite. sed recens tā insignis facti
memoria p multū fauoris a rege ipso sibi uēdicat. Dilatiōe ergo
iudicii rex quāritans: tū primū duos uiros creat. qōnem iudicil
ab se ad illos reicit. qd plura: duūiri plectendū capite Oratiū p
nunciāt. sed Oratius ab illa snia populū appellat. res ad populi
iudiciū relīcit. Tū uero senis orbīq; triū liberorū parētis lachry
mis & pro concōe orōnibus acta. insignis actæ rei recenter, me
moria: reū iuuenē populus absoluit. Tum ergo duūuiris capita
libus initiū esse coepit. unius tñ argumēto triūuiri collegæ facti
sunt: q; uero capitalibus qōnibus pēssent. & carceris rex capita
lium agerent custodiā appellari sunt cuius ēt. magistratus i

da mnatione. C. Manlius capitolini opa usum. po. ro. L. Iulius me-
mit eorūdem interitu triūuironū in eos qui cū. L. Catilina con-
iurauerāt aīaduersū ē: ut meminit Salustius. De p̄fecto urbis.
E p̄fecto urbis nūq̄ antea q̄q̄ reperitur. q̄ de Sp. lucre-
tī p̄is lucretiæ p̄fectura. non tamē alios reges p̄ter tar-
quinum superbū p̄fectos urbi creare potuisse negauerim
quo se se res uertant: cum regibus proficisci opus foret: penes p̄-
fectum urbis summa rex relinquebat. ubi autē imperium pro-
pagatum est: totius italiæ iurisdictio ad p̄fectū urbis delata est
oīa. n. crimina quæ per totam italiā admittebantur: ut episto-
la diui seueri ad Fabium Cylonem cautum est: p̄fectus urbis
sibi uendicat: in initio uero eius epistolæ ita scriptum est: Cum
urbem nostrā fidei tuæ cōmiserimus: quicquid intra urbē admit-
titur: ad p̄fectum urbis uidē pertinere. Sed & si quid intra cen-
tesimum lapidem admissum sit p̄fecti urbis ad cognitionem p̄-
tinet si ultra centesimū lapidē admissum fuerit urbis p̄fecti no-
tio nō erit audier seruos q̄ ad statuam confugerint: aut q̄ de dñis
congrantur: q̄ de suo peculio empti nō manumittant: audier
dominos egentes: & qui se ægros esse dicant: desiderentq̄ sibi a
liberis suffragium impendi. Relegandi etiam deportandiq̄ in i-
sulam potestatem p̄fectus huiusmodi obtinet. Si quis autem
seruū suū in uxorem suam adulterium cōmisisse asserit apud p̄-
fectum urbis erit audiendus neq̄ est alienū ab eius potestate: ut
coram ipso interdici qd̄ nī clā exercetur. Solent itē ad p̄fectū
urbis tutores curatoresq̄ remitti qui male in tutela curaq̄ uersa
ti fuerant: q̄q̄ grauiore aīaduersione q̄ ut suspectorum crimē in-
currant idigent seu quos probari possit datis nūmis tutelā occu-
passe. seu accepta mercede opam dedisse. quominus idoneus tu-
tor assignaretur alicui uel consulto circa edendum patrimoniū
eius q̄ritatē minuisse. siue euidēti fraude pupilli bona alienasse.
Id quoq̄ iniunctū est huic magistratui a diuo severo: ut manci-
pia tueatur ne prostituantur. Curare præterea p̄fectus debet: ut
nūmulariū probe se agant circa suæ professionis negocia obeun-
da: repētq̄ ab iis q̄ leges non admittunt. Si autem patronus se a
suo liberto aut docuerit aut contameliosum sibi libertū queraē
siue se conuitium ab eo passum liberum ue suum: uel uxorem
aut quid simile obiectum fuerit p̄fectus urbi adiri solet: & pro
modo querelæ corrigere cum aut cōminari aut fustibus castiga

re aut ulterius procedere in pœnam solet q̄ si delatũ se a liberto
 aut contra se cum inimicis conspirasse doceat et in re tali p̄fectus
 in eũ pœnã constituit: cura etiã rei macellarĩe oĩs ut iusto prae-
 cio ueneat ad offiũ p̄fecti pertinet & ideo soḡ boarium suarium
 piscarium & olitorium ad eũdẽ p̄fectum pertinet. Ad tuendam
 quoq̄ populorum getẽ dispositos stationarios milites habere
 debet: curareq̄ ut sibi quod ubiq̄ agitur per delatores denunci-
 potest et urbi interdiceret negociationi p̄fectionibus aduocatio-
 nibus & foro ad t̄pus in ppetuũ: sed cum multo tempore prae-
 ctus urbi creatus fuerit: demum illius ditione delata ad prae-
 translata latinarum feriarum duntaxat creari ceptus . est & cum
 cæterorum omnium magistratuũ fora gesserent soli p̄fecto ur-
 bi latina subirent: ne quis alteram magistratuũ spẽm arbitraret̃
 pleraq̄ q̄ ad p̄fecti ditionem pertinere uidebantur de industria
 ommissa sunt.

De consulibus.

Consularẽ potestatem regiã potestatis exemplo accersi-
 tam fuisse uetustatis monumenta declarant: exactis . n .
 regibus duo uiri creati sunt: q̄bus prae-ter q̄ añuũ impiũ
 datũ est nihil aliud imutatu est. Itaq̄ lictores & trabeam cætera
 q̄ regum insignia tenuere q̄ consulere rei . p . deberent: consu-
 les appellauere. Iniunctumq̄ ut omniũ quæ e re . p . fore arbitra-
 rētur: diligenter curam agerent. Primi consules post exactos re-
 ges fuere. L. Iunius Brutus: & . L . Tarquinius collatius. Brutus
 cũ collega egit. ut penes alterũ dũtaxat fasces forent. ne si penes
 utrũq̄ populus conspexisset. duplicatum terrorem ex uno ad
 duos reges q̄reretur. xii. erant lictores. qui cum fascibus uirga-
 rum securim cuiq̄ consulum præserebant. quem numerum li-
 ctorũ collegisse romulũ feret. eo q̄. xii. uultures in auẽrio mon-
 te cum auguris cũ fratre contenderet inspexit. nonnullis autẽ
 atq̄ idoneis auctoribus hoc ut pleraq̄ alia . f . apparitores sellã
 curulẽ togã & p̄textam ab etruscis populis asciuisse uerissimilius
 uidetur. etruscos scilicet cum duodecim populis constarent. re-
 ge communiter creato. unũ lictorem regi singulos exhibuisse.
 Lictores autẽ a ligando dictos existimãt. q̄ quẽ consules p̄hendi
 iussissent: p̄sto essent ad p̄hendẽdũ. & ueniẽtes cõsulibus obuiã
 de equo descẽdere iuberẽt. Iunio autẽ Bruto altero ex cõsulibz ex-
 tincto cũ solus. P. Vale. i cõsulatu remãssisset: hic . n . i Targni Col-
 latini locũ suscepto erat: q̄ ille ob iuiũ targnoz ḡns se cõsulatu

abdicare cōpulsus esset: ut sunt mutabiles uulgi animi in ipsum
nō inuidia mō: sed suspicio etiā cum atroci crimine aborta ē. &
cū consul aduocata cōcione se expurgasset: auctor esse instituit
ferendæ legis: ut aduersus oēs magistratus eēt puocatio. Tum
uero cōsularis auctoritas regiæ potestati lōge inferior esse cœpit
ac libertatis iacta semina mirū in modū conualuisse uisa sunt cō
sules nisi a patribus creari qđ apud alios auspicia non essent: reli
gionē fore aliqñ creditū est. p̄fligato rādem gallico bello eo. s.
quo. T. Manilius torq̄tus torquæ hosti gallo. quē singulari cer
tamine occiderat detracto. torquari nomē sibi posterisq̄ suis cla
rissimū dedit. assiduīs tribuitis seditionibus uicti alterū ex plæ
be cōsulem creandū cōcessere: primus aut de plæbe consul. L.
sacquatius creatus est: & cū antea tribuōs militum. q̄ pro consu
libus essent ex suo quoq̄ ordine creari plæbs obtinisset: sæpe
numero creationi tribunorū consularis dignitas intermissio fuit
adeo ut duobus aliqñ: nōnunq̄ pluribus. sæpe ēt paucioribus an
nis consulare inipium uacauerit. de constitutione uero consula
ris potestatis id uulgo comptum est habitis. s. per consules siue
alterū duosq̄ siue per inter regē & dictatōrē cōitiis quæ tribuum
centuriarūq̄ conuētū ac suffragiis constāt & in cāpum martium
accitis qui consulatū petitori erant incāpū descendunt. atq̄ eo q̄
tunc candidis uestibus induti sunt. candidati uocantur. in quem
igitur populi suffragia consularibus habitis cōitiis suffragiisq̄ ri
te peractis cōcurrebant. Is erat cōsul designatus. sed quem de co
mitiis hūimus mentionē. nō incongruū est hic non nihil ex iis
quæ ad nos usq̄ puenerūt ascribere. Cōitiorū. n. alia calata. alia
tributa nūcupantur. Calata uero dicta q̄ calari per lictōrē. i. uo
cari. Ea uero in centuriata & curiata diuidūt. Curiata ex curiis
q̄ triginta numero erant. & oē ciuium cōtinebant. per curl
atū lictōrē uocabāt. Centuriata uero p̄ cornicinē ex cēsu & æta
te accersebantur. Tributa uero ex oībus regionibus urbis ac tri
butibus ut reor nūcupata constabant. Cēturiata aut fieri intra po
meriū nefas erat. q̄ exercitui ut serūt extra urbem imperari ius
non sit. p̄pterea cēturiata in cāpo martio hēri. q̄ exercitui im
pari p̄sū cā solitum sit. Illud p̄pterea necessariū consulatū peten
tibus. ut per se ipsos comitiis interessent. p̄ alios perēdi facultas
nullo pacto decernebat. Quētiā p̄scribēdis cæteris magistra

13.
ribus obseruatum uideo. eā p̄terea potestātē de q̄ agimus & fili
familias & sui iuris cōstituti consequūtur. secp̄ ipsos apud se sua
auctoritate emancipandi facultas ē. Tandē ē institutū ut qui cō
sules fierent ipso iure sine emancipatione a patriæ potestatis uin
culo liberarentur.

De Dictatore.

Dictatorē Albanos prius q̄ Romanos hūisse: quippe qui
Metiū Suffectiū hūerunt: testis est. T. Lūius apd roma
nos uero primus dictator factus est. T. Largius primū
consul. quo āno quibus ue consulibus non satis constat. Illud ue
ro liquet latino sabinoq; bello impendente sexaginta ue populis
in romanos coniuratis: concitante Manilio Octauio tusculano
Tarquini Superbi genero: q̄ eum penes exulabat dictatorē ro
mæ creari instituisse. ea summa q̄dem prās apud romanos fuit
a qua nec puocandi ius fuisse: & aduersum in capite cuiusq; ci
uis romani: totiusq; rei publicæ summā ditionē penes ipm̄ ha
buisse uetere scripta testant. Lictores & uniuersa regū insignia di
ctatori attribuere. Qui aut̄ summū ei in populū ius summāq;
potestas fuit magister populi cognominatus ē: ex quo factū ut
qui potestātē aliq̄ de. pu. haberet. utpote illud a sup̄ma dictatu
ræ potestate ortū duceret. magistratus uelut a candido candida
tus uocaretur. dictator aut̄ nullo alio pacto creari cōsuevit. q̄ cū
uis aliqua maior de iprouiso aborta ingentē urbi cladē minitari
uideret. prius nō nisi e patribus uelut pleraq; alia: dictatorē le
gi fas fuit. tandē ut cætera quoq; id ipm̄ iminutū ē: bello. n. qd̄
po. ro. cū saliscis gessit: Tarquinesibusq; primus de plæbe di
ctator creatus est. C. Marius Rutilius: q̄ & ipse magistrū equitū
et de plæbe hoiem. L. Plautiū dixit. hūc magistratū quēq; am
plissimus esset: nō nisi sex menses retinere licuit. q̄ uero futuros
dictare magistratus solitus sit: appellatū esse dictatorē Marcus
Varro ait. huius etiam p̄textu magistratus. L. Sylla: ac deinde
Iulius Cæsar rem publicam oppressere tyrānidis inuisum: atq;
infame nomē euitare cupientes. de dictatore ergo q̄tū p̄ ueterū
disquisitiōem licuit diximus.

De Magistro equitum.

Vales tribū celerū apud reges: tales ferme apud dictato
res magistri egrū suere. & ut dictatori ius summū in popu
lū fuit: ita i oēs milites & accēsos magistro egrū fuis
se traditū ē. primus magister egrū. S. Cassius fuit a. T. Largio
d

primo dictatore creatus. id demū officii fuit magistratus equitū
apud dictatores quod randem p̄fectores pretorio apud Cæsare.

De tribuno plæbis.

Ribunis plebis creandis initiū fuit secessio plæbis a pa-
tribus in montē sacrū facta : transacto .n. bello hinc uol-
scogz : illic equoz atq; sabinorum cū ex promissis patrū
ferendæ legis deliberanda a nexibus scœnatoz plæbe spes qui-
busdam certis indiciis uersaretur : q̄ tamen quadā ac nimia lulio-
ne protrahi uideret a patribus Marco Valerio dictatore crea-
to : qui ad populares seditiones cōprimendas. ingensq; geren-
dum bellū mitteret. cūq; pro plæbe ad ferendā legē intercede-
re cepisset : & quæ se & plebem frustrari uideret. magistratui se
abdicauisset : accederetq; ad dignitatē plebis : q̄ p̄res plæbis aios
a seditionibus auertere rati sub prætextu sacramenti consulibus
p̄stiti nouo bello cogere ad militandum adnēbātur. plæbs per
molestē id ferens in montē sacrum : qui est trans anienem tertio
ab urbe miliario secessit : quod cū ingērem trepidationē incussis-
set patribus : quonā .n. modo urbē oīum militū robore exhau-
stā siqua uis belli aliqua ex parte irrepsisset : tutari rē : p. facultas
dabatur. Meneniū Agrippā sūmā ea rēpestare auctoritatis uirū
plæbi chaz pariter ac patribus legatū ad cōponēdā popularem
seditionē decernūt : qui graui usus oratione in q̄ apologū de cō-
spiratōe mēbroz cōtra uētrē iduxit : quēadmodū si q̄ ea cōspira-
tio cladis attulerit : usq; eo delinuit plæbis animos : ut illius opa
pacē cum patribus iniuerit. in cuius pactōe scœderis cōuenit uti
plæbeios in urbe magistratus obtinerēt : duos ergo tribunos tū
habere plæbs cœpit a. Vir. T. ueturio consulibus alia inuisus
secessione tres additi Apio claudio. & C. q̄ntio cōsulibus mox
q̄nq; Itē alii. M. oratio puluillo & Q. mniutio. hoc pacto .x.
tribunis in plebē. ro. fuit iurisdictio : Tribunoz uero tāta creuit
auctoritas : ut qcqd senatus decreuisset : ita denuum ratum hēre-
tur. si tribuni approbauisset stabant. ergo in uestibulo curiæ : ubi
habebat senatus : templū ingredi nō licebat : & q̄cunq; senato-
res decreuissent tr. animaduertenda perserebant ut si pro re pu-
blica fore uideretur approbarent : cætera ad arbitrium reicerēt
tāq; senatus consulta approbassent. T. l̄ram in tergo adiciebat
haud alio pacto rata iudicatū iri. sed de tribunitia potestate si l̄a.

Nus parere uobis uoluerimus: labeonis Antistii iuris peritissimi
 constat sententia: cuius uerba quæadmodū apud A. Gellii scri-
 pra repperi: ita ipse scripsi in quadā inquit epistola Athei capito-
 nis scriptū legimus Labeonē antistii legū atq; mox. po. iurisq;
 ciuilis doctum apprime fuisse. sed agitabat inquit hominem
 libertas uæcors ulq; eo: ut diuo Augusto iam principe & rem.
 p. obrinente rarum pensumq; nihil haberet: nisi quod iustum
 factumq; in romanis antiquitatibus iuenisset: ac deinde narrat:
 quod idem ipse Labeo per uiatorem a tribuno plæbis uocatus re-
 sponderit. Iussit enim ei qui missus erat ad tribunum plæbis re-
 dire: eiq; dicere ius eos non habere: neq; se neq; alium uocandi
 quodāmodo moribus maiorū Tribuni p̄hensionē haberent. uo-
 cationem non haberent. posse igitur eos uenire & p̄hēdi se iube-
 re. sed uocandi absentem ius non habere. Idq; etiam apud Var-
 ronem in libro rerum humanarum scriptū asserit. A. Gellius:
 qui sane Varro cum triumphauit esset asserit a tribuno plæbis non
 uocatum fuisse. cum trib. ple. esset neminem uocari iussisse ma-
 xime uero patres tribunorum intercessionibus extitere. id qui-
 dem est uim a cæteris magistratibus prohibere fieret. aut mi-
 nores in legibus ad populum ferendis quæ plæbiscita appellan-
 tur. In quibus sane rogandi patrum interesse nulli admodum
 ius fuit. qui etiam in prouinciis proconsularibus assignandis ut
 idem apud Plutarchū in uita. M. Catonis maxime in tribuna-
 tu. p. clodii licet istud ēt obseruatum est inter tribunos si cæteri
 omnes unam rem probassent. unus uero id prohibuisset. plus
 cæteris quidem omnibus in ea probatione pollere. & reliquos
 omnes facile impedire posset. De procōsulari potestate.

E hac quidem potestatis spē nihil q̄q; prius reppi q̄ bello
 cum po. ro. cum equis infelicitè gesto maximoq; terro-
 ri urbi illato. tū. n. consul q̄ in urbe remāserat. quo cele-
 rius delectum facere posset. proconsulē creauit: qui obfesso col-
 legæ auxilium afferret. creatus est igitur proconsul. T. Quinti-
 us Albo & Sp. Fusco consulibus. q̄ uero proconsulibus mitte-
 rentur. eorūq; uice functuri essent. procōsules appellati. iis ma-
 gistratibus cætera quidem consularia insignia concessa sunt. p̄-
 terquā quod sex duntaxat licitoribus uti iniunctum est. Qua
 tempestare non ordinario quidem. sed delegata iurisdictione

proconsul de quo agimus utebat̃. quīs postea usu euenit. ut propria huic magistratui iurisdictionē cōpetere instituerit. ppagatis n̄. ip̄i finibus cōpluriū & ingētiū bellorum administrandorū cura exorta. obseruari cōceptum ut quo q̄q̄ āno cōsules fuissent. se quēti p̄cōsules remanerent. in uarias prouincias cū impia sortirent̃. De finibus at̄ p̄consularibus. q̄ nancisci potui: ea breuiter subiciā. Potestare suā p̄cōsul nisi in ea prouincia quā est sortitus exercere non pōt. quīs uolūtariā aiūt iurisdictionē eā esse auctoritate manumittere seruos suos apud se uolentes. aut se adoptandos dari possim p̄stare. Cōrētiosam uero iurisdictionē p̄ter q̄ in prouincia tractare non potest. nec q̄q̄ in prouincia negociorū exoriretur. q̄n ad proconsulis administrationē pertinere soleat sin autē fiscalis causa incideret. melius faciet ad procuratorē Cæsaris deferre. Si uxore secū in prouinciā iusserit. q̄ nō fecisse decērius putabitur. ea quæ deliquerit in eā ipsam aiaduerneret. obsoniis dono missis ut prorsus abstinere nō debet. sed in accipiēdis mōdum seruare. ualde enim ihumanū est a nemine. passim uero uilissimum & penitus auarissimum. ab aliis uero rebus dono missis oīo abstinere p̄cōsulē oportet. Itē ab omniū rege p̄ter q̄ uictus quotidiani causa. Lites uero q̄ seriosa excussione aiaduersione q̄ indigent sūmatim pertractare ac diffinire non debet. Quæ cognitionē exactiōē ue desiderāt: ut obsequium a liberis & patrimonii exhibent̃ a liberū summati aiaduersi pronūciare poterit. parum aut̄ obsequētes patronis suis liberos cum uerbis paulo atrocioribus exterrear. tū etiā fustīū castigatiōe coerceat absq̄ iudicio sapientis ac fori strepitu. Non habentibus autē ad uocatum ob inopiam seu aduersarii potentiā ultro exhibear: ac deniq̄ uniuersa expediat: q̄ mero ut aiunt ip̄erio assignari solent. Id. n. significat gladii potestare ī facinorosos seruosq̄ aiaduertendi. Sed qm̄ negociorū puicialiū multitudinē p̄ ipsum obire per proconsulem difficile est: legatū p̄consules habere solēt: de cuius officio pauca uidenda snt.

De Legatis proconsulum.

Olent proconsules ob rerum gerendarū multitudinē in prouincia legatos statuere q̄ nō ppria sed mādara iurisdictione utant̃: quos prius etiā q̄ in prouinciā puenerint: sibi substituere possunt. Siquid autē legato occurrat: cuius rei graui

tas exactiorē diligentia exigar: ad p̄consulē remittere legatus debet. Neq; n. aiaduerti di coercendi seu atrociter uerberadi licentia est. Iudices tñ litigantibus tutores et pupillis dare potest custodiatq; q̄ p̄ puincia dispositae sunt in stationibus p̄consul legatā cognitionē cōmendare. nec prius q̄ e prouincia proconsul discedat: legatū dimittere cōsueuit. Et si diem suū obierit in prouincia proconsul ita demum sibi mandata negocia exiger: ac si res integra nō iueniat. Si uero abesse a prouincia proconsulē fortasse cōtigerit causas et quae aiaduersionē exigant delegabit.

De aedilibus plæbeis.

Edilitatē plæbeia p̄ uetustissimo magistratu habeo. & a utrum añ tr. pl. creari coepint abigo. memorq; exactis rebus ad secessionē in sacro monte factam plæbs maxima quidem pars populi Romani tanto tēpore absq; aliquo ī re publica magistratu. a quo tueretur extiterit. quin apud Liuium haud multo post tr. pl. creatos pestilenti quodā tpe. cum & consul alter obisset. alter uero agram aiam traheret: apud aediles plæbeios & consulare & tribūitiā potestatem: & tandem totius reip. summiā recidisse constat. Nō q̄ illos tunc primū creari coeptos appareat. sed q̄ longe antea creatos esse potuisse facile sit. Crescentibus autē plæbeis opibus. ita ut et dictatores ac pontifices de suo quoq; corpe prestaret. atq; patres multotiens a plæbe uicti duos aediles plæbeios a patribus creandos peruicerunt. Nam cum in aedilibus ludos faciendos solēnesq; pro ordinibus in concordiam reductis. dies in fastis referendos mādarent. negarentq; se id esse facturos aediles plæbis. conclamatū est a iuuenibus patriciis diciē. se id honoris decorum īmortalium causa libenter acturos. ut aediles fierent. q̄ cū ab uniuersis gratiae actae essent: senatusconsultū factū ē: ut duos uiros ex patribus. q̄ aediles forent. dictator populū rogaret. patres comitiis auctores forent. dūmodo ergo patricii aediles creati sunt. Cn. Quintius Capitolinus. & P. Cornelius Scipio. Sed duos tandē aediles creatos alios a Iulio Cæsare: qui qm̄ frumento p̄essent: cereales appellati sunt. Apud idoneos inuenio auctores aediles a sacrarum aedium quā gerebant: cura appellatos esse. Curules uero ii qui a patribus creati sunt: qm̄ sella curuli ueherētur: cognominati sunt. Plæbei uero & curules iam adeo manifesto cognomine sunt: ut

interpretatione non egeant nostra. Ludos instituere quauis cā: quibus ue in spectaculis fierent: ad ædiliū partes pertinet. Id enim erat aut leue ædilitatis munus: ut sua quisq; ædilis factus impensa ludos pro modo patrimonii ac dignitatis suæ celebrandos procuraret: cuius instituti Marcus Cicero in iis libris: quos de officiis inscripsit: cum de sua & magni Pompeii ædilitate meminit locuples testis est. Aconius aut Pedianus pompeium ædilem creatum: theatrum quod sua impensa edificauerat. magnificē-
tissimis ludis: in quibus currus cum elephantis induxerit: dedicasse ait. Id etiam in argumētis comædiarum: quibus nomina ædiliū qui ludis p̄suerant ascripta sunt: facile est animaduerte-
re. locorum autem discretio & cuilibet ordini pro dignitate assignatio ædiliū muneris ē. Valerius. M. Atilium Seranum & L. Scribonium ædiles senatus ac plæbis loca secreuisse: q̄ si seru-
uum quispiam aut iumētum morbosum: aut uiciosum pro in-
regro sanosq; uendiderit: ædicto ædiliū emptori succurreret. Qui uero cloacæ publicæ & aquæ ductus cæteraq; ædificia lau-
ta munda integraq; & expedita asseruaretur: ædiliū offm̄ est: deniq; quicqd̄ regē uiciosaq; pro sincero: fractū pro integro usq; uenisset. ædilitio ædicto redhiberi solet.

De decēuiris legū ferendaq; cā creatis.

Ecēuiris summa potestate ineuntibus magistratus om-
nes qui rem. p. regēbant: exoluere fas erat: quibus creā-
dis hoc in cā fuisse perhibetur. Plæbe. n. quotidianis se-
ditonibus tum ob creandos de plæbe magistratus: tum ad ferē-
dam legem de soluēdo annexibus sceneratorum sæpe etiam de
connubio ut inire liceret plæbi cum patribus nōnunq; ob seren-
dam legem agrariā diuinā simul humanaq; omnia miscente: &
tandem cōmunes quasdam leges ferre petenti nequis eēt inui-
diæ locus leges extraneas accersiri placuit. Missi ergo tres athe-
nas sunt legati. qui inclyras leges Solonis scriptas ferret: iura eti-
am & mores aliarum ciuitatum noscerent. Ii fuere. Sp. Posthu-
mius albus. A. Manilius & P. Sulpitius Camerinus. Legati igitur
anno tertio postq; recesserant leges scriptas referūt. pro qui-
bus sane censendis promulgandis centuriatis comitiis. q̄ ut san-
ctiores essent. fieri oportebat: decēuiros creant. qui suo arbi-
tratu leges promulgarent. Ii fuere. Appius claudius. T. Gerun-

tius. P. Sextilius. L. Vecturius. C. Iulius. A. Manilius. P. Sulpicius. P. Curiatius. T. romulus posthumus Cl. placuitq; ne ab hōz potestate esset prouocatio. Penes uero alterum ut fors foret. quoadusq; omnem numerum peruasissent. certos diebus lectores forent. eodem ergo anno. x. tabulas edūt. potestatem uindendi omnibus faciunt. edicunt agitant secum omnes. & si quid emendari suppleri minui ue opus esse censeant. omnium sententias æquo animo esse audituros. postq̄ satis emendata esse apparuit. decem tabulis scriptas leges centuriatis comitiis proferunt ac simul se magistratu abdicant. cum uero rumor p̄crebuisset. duabus aliis tabulis ius. po. ro. plerūq; ac absolutum fore iterū habitis comitiis alii. x. uiri subrogati sunt. tum Apius cui comitia datum habere fuerat. sese cōtra ius fasq; x. uirum creat. Collegæ suere. M. Cornelius maluginensis. M. Sergius. A. Minutius. Q. iubilarius. Q. petelius. T. antonius merenda. Iulius spurius opius cornicen. M. rab. lepius. Operæ precium est audire q̄ ii decūtrī per spem ac libidinem dominandi omnem reip̄. spēm idibus maiis. quo intēre magistratum cum duodecimis singuli fascibus forum compleuere. neq; enim ad rem pertinere demī secures q̄n absq; prouocatione creati essent. Interpretabant decem ergo regum instar primō conspectu p̄buisse serūt. incredibile est. n. q̄tum ea res urbi terrorem iniecerit. neq; suus urbē sefellit timor. Primum cum abstinerent a patribus cepissent in humiliores crudelitatem libidinemq; exercebant hominū. non cārū tor erant ut apud eos grā potius. q̄ æqua ui iudicia haberēt domi contrahebant. p̄nunciabant in foro. si quis collegam appellasset. ab eo quem appellauisset. ira discedebat. ut poeniteret primo decreto non stetisse. Opinio etiā fuit fœdus clam inter eos iureiurando dictum ne comitia haberent. perpetuoq; decūtratus possessum semet obtinerent imperium. hac conditione iam maior anni pars processerat. & duæ tabulæ ad decem adiectæ fuerant. nec quicq; aliud supererat. nisi ut cēturiatus comitiis perferretur. hoc peracto cum laberetur annus. nullaq; comitiōrum mentio haberetur. & quis anni factos exactione priuarim plæbs obstreperet. ac libertatem penitus anūssam conquereretur. eo illi nihilo communiore facta hac petulantia abutebantur. sed hos urbanos strepitus nunciatum bellum a sabinis.

primo decreto
actisse

equis ue ipendere paululū intercidit .hito.n. delectu deſcēiri
armato exercitu in bellū pdeunt: dum uario euentu gerit: Apī
us claudius decēuir: qui gerēdis rebus urbanis remāſerat plābe
iā uirginis: cuius amore deſagrabat ſuprādæ conſiliū capit. pī
eius. L. Virginius: q tum honeſtū ordinem in caſtris ducebat:
Icilio cuidā tribuitio uiro puellam deſponderat. hāc uirginē for
ma egregiā cū Apīus pce & precio tentaffet pellicere per uimq;
ſibi ſuccedere cuncta cerneret: animū ad crudelitātē ſuperbiāq;
conuertit: Marco Claudio clientī negocium dat. ut corā ſe p tri
bunali ſedente puellā in ſeruitutē aſſerat. Careros oēs qui liber
tatem aſſerant reiecturū promittit. Opportunitatē ergo naſtus
Claudius libidinis miniſter tranſeunti per forꝝ puellæ ſcleratas
manus iniecit: ſeruam ſuā ſeruāq; natam appellans: ac ſequi ſe
puellā iubet: cunctantem ui abſtracturus eſſe uidebat. cū ad cla
morem ereptæ nutriciſq; fidem quiritū iplorantis multitudinis
concurſus factus eſſet: iā p aui tuta eſſe uideret. Tū claudius nī
hil opus eſſe tumultu ait. ſe iure craſſari ſi nō crederent ad tribu
nal ſeqretur: Cū ad tribunal meatū eſt. ptor apud argumēti du
ctorem agit puellā domi ſuæ natā. furtoq; ſubtractam. ī domo
Virginiū pro filia eſſe ſuppoſitā. interim dñm ancillā ſeq: q ita
æquitas dictarer. interloqueretur. Cōpoſuerat ita ſe facturū Apī
us Claudius. ne ſine cāæ cognitione p nunciare in ſeruitutē ui
deretur. Tūc aduocatis puellæ intercedentibus: patrē rei. p. cā
abeſſe iniquū de liberis abſentibus agi. cæteraq; huiusmodi alle
gantibus. Icilius uir & munitorius ſupuenit. Iciliū autem ut erat
uir acer multa intrepidē uociſerātē Apīus per liſtorē ſummoue
rī iuſſit. Sed cū ille conſtātīſſimo aīo reſiſtere pergeret. ac multi
tudinis concurſus ingens fieret. Apīus ne exortus tumultus no
uandi res occaſionem faceret. uades de uirgine in poſterū diem
in iudiciū ſiſtenda dari iuſſit. interea patrem accerſunt nūciū. ad
uolat in urbem pater. ac prima luce ſordidatus filiā ſolita ueste
cū aliquot mīſonis ſecum in ſorū ducit. uociſerat opem ſerat la
mentatione: & querelis oīa implet. Idē Icilius: idē puella ac
mīſonæ faciunt. aduerſus hæc oīa Apīus obſtinato aīo tribunal
aſcendit. uindicias ſecūdū ſeruitutē decreuit: quod decretū cum
ingētem admirationem incuſſiſſet. ac Marcus Claudius iret ad
comphendendam uirginē. tunc pater intentās in Apīū manus

17
Icilius inquit non tibi Api filiam meam despondi, ad nuptias nō
ad stuprum educaui, sed quæso patrio dolori ignoscas: siquid sum
in te inuectus neherentius, sinas ergo me nutricem percūctari
falso pater sim, ut re compta æquiore hinc animo discedam. Se
ductam ergo filiam percūctadi p̄textu rapto e tabernaculo lanli
cultro filiam interemit, quid multa? Rei indignitate pariter om
nes cōmoti in sorū concurrunt, Apius autem ut tumultuari cō
ptum uidet: q̄ uitæ consuleret obuoluto capite effugit, Plæbs er
go recuperandæ libertatis occasionem nacta: arreptis armis du
ce Virginio in auentinum secedit. Nec minus Icilius in castris
militum concitat multitudinem: plæbiscq̄ urbanæ exemplo, x.
tribunos militares creant: ingentiq̄ cum exercitu ad urbem ac
cedunt, alteri se exercitui coniungunt. Hoc pacto armata plæbs
secedere statuit: eo ergo quicumq̄ per ætatem ualitudinemq̄ po
tuerunt: cum uxoribus liberisq̄ peruenere, his tantis moribus p
culsi decemuiros senatum frequentem fieri iubent, Rogat quid e
re publica fore censent: elicere demū cum multa ultroq̄ citroq̄
in senatu agitata essent: ac plerique senatores intrepide decemu
ros oratione castigassent: decem tarquinos appellantes, Decē
uiros tandem futuros se in potestate patrum affirmarunt modo
se se ab iniuria tuerentur, ac simul legatos mittere ad res compo
nendas statuunt, Missi ergo legati, M. Oratius & L. Valerius
probatissimæ extimationis uiri de conditione pacis cum plæbe
agunt, petebat autem plæbs inter cōditiones pacis ad supplici
um decemuiros, qui legati primum cōpositis oratiōibus dissua
serunt plæbem, Contenta igitur plæbs fuit: ut sui sibi tribuni re
stituerentur, & ut consueuerant rediretur ad cōsules, Interim ab
dicant se magistratu decemuiros: comitiā cōsulibus tribuniscq̄ cre
andis habēt, hoc pacto creatis exactisq̄ decēuiros: ad prioris for
mam regiminis reditum est.

De Præfecto annonæ.

Voniam de potestatibus agitur: ratio etiam admonet:
ut de præfecto annonæ extra ordinem tunc creari solito
non nihil adiectam: de quo, sane magistratu nihil antea
prius repperit: q̄ Appio Claudio: & publico Seruilio consulibus:

eo quoq; anno quo Tarquinius superbus consul apud Aristodemum tyrannum mortuus est. Tum inter consules orta contentio dicitur de dedicatione ædis Mercurii: quæ sane hac condicione sopita est: q; uter dedicaret Mercurii ædem: is quidem annona pferret. Populus dedicationem dedit. M. Lectorio primi pilo nō tam ob hominis meritum: q̃ ob ignominiam cōsulum haud probe in magistratu obuersatorum. Cæterum ut hoc apud Liuium non mihi planum usq; quāq; apparet: credo errore scribentium: ita de. L. Minurio pfecto annonæ haud multo tpe post usquequaq; manifestum est: huius magistratus. difficile & caritate annonæ usus potissimum atq; opera exhibeatur frumentū undiq; coemūdum: & si quis ultra ppios usus possideret: in medium ponendum curabat: aduehi undiq; & aduectum iusto p̃cio uenire nitebatur. cuius ope magistratus egregio populo. ro. penuria laboranti sæpe opera nauata est. Eam potestatem de qua agimus cum magnus ille Pōpeius ageret: ac gubernatores classis nō se cōmittendos maxime sc̃uienti pelago dicerent: illā saluberrimam reip. uocem edidisse dicitur Nauigare. n. inquit necesse est: uiuere necesse non esse. Tantis præterea annonæ huius causa fauor auctoritasq; accessit: ut quæ alioquin personæ ad accusationem nimis idoneæ essent: hac tamen in causa admitterentur. huiusmodi sunt mulieres infames: & quæ sunt eius generis: quo nos etiam utimur. Sed de pfecto annonæ satis dictū ē.

De tribunis militum: & consulari potestate.

Rebris quidem secessionibus plæbis a patribus quibus consul de suo quoq; corpore creati peteret: externis etiam bellis ingruentibus: plæbe ipsa delectum pati negante: coacti tandem patres sunt: ut aut ciuibus: aut hostibus de uictoria concederent. Ab eorum sententiis. qui tribuni plæbis cæde uiolādos putarent. quos scedere cum plæbe icto sacrosanctos haberent: primores patrum abhorrebant. per hæc consilia eo res deducta est: ut rogatione Camilli tribunos militum: qui proconsulibus essent tam ex plæbe: q̃ ex patribus promiscue creati patres sinerent. de consulibus nihil immutaretur. Tres ergo tribuni consulari potestate: qui militares appellarentur creati sunt: licq; consti

tati sunt uario numero. Interdum enim uiginti fuerunt interdū plures. nonnūq̄ pauciores. sed de superioribus tantum tribus hi fuerunt. A. Sempronius Atacinus Lurius Attilius. & Cornelius patricii omnes. plæbs. n. eo duntaxat cōtenta fuit: q̄ eius ratio habita esse uideretur. Tunc igitur primo a consulibus ad tri. militares in consulari potestate uentum est. M. Genurio & p. Curiatio consularu abeuntibus: penes quem sane magistratum & ipsum nomen uendicat: eadem q̄ apud consules erant collata est: noībus tamen imutatis: ac plæbis rōne habita.

De Censoribus.

Vm ob multa & uaria bella: ciuilesq̄ seditiones romæ pluribus annis incensus populus mansisset. neq̄ esset lustrum aliquod de more conditum: neq̄ diffiniri census posset: neue consilibus cū multum bellorum imineret id negotii operæ precium esset: mērio inita est a senatu rem uidelicet operosā & minime consulare proprio magistratu indigere: cui scribarum ministerium custodiæq̄ & tabularum cura arbitrium formulæq̄ censendæ subicerentur. Tum duo cēsores creati sunt. Papirius. & Sempronius: censuq̄ habendo præfecti: ab eaq̄ re cēsores appellati Marco Gregario Macerino: & Tito Quintio Capitolino consulibus. institutumque ut quinquenio is magistratus perduraret. quod tandem tempus ob censorum insolentiam imutatum est. ad annumq̄ redactū. A. Mamertio Aemylia dictatore Iulio Virgilio. M. Apio consulibus mirum quippe dictū est q̄to censuræ initium parua re ortum incremeto adauctum extiterit. Eo quippe peruenit. ut morum disciplinæq̄. ro. senatus eq̄tūq̄ regimen decoris dedecorisq̄ discrimen sub eius ditione magistratus priuatorum ius publicorūq̄ locorū uestigalia. po. ro. reposita essent in senatū allegere. Senatus præcipem describere: censum agere: lustrum condere: equos adimere. Quos autem putassent parū dignos senatu amouere. ut fecisse fert. C. Fabritiū. qui cenior. P. Cornelium Ruffum patriciū utrū senatu amouit. q̄. x. pondo argenti facti pro conuiuiū appo-
suisset. M. aut Cato cēsor. C. flaminii fratrē senatu eiecit. q̄ exoratus a scorto ut aliquē ex iis qui in uinculis erant (obtinēbat. n. p̄ consulari impio galia) securi p̄cūteret. obtemperauit. Quid dī-

causa q̄ leuissimis de causis censoriā inurere notam consue-
runt nimis corpulentis militibus unguentoq̄ nitidis: equis adē
ptis ignominaq̄ notatis: exercitu dimisere. Equiti Romano ni-
miū compto splendidoq̄ equum strigosum & uix harentem pel-
lem ossibus habenti: cum obequirātes urbem censores uenissē
obulā percūctantibus ut quid ipse tam ruber & comprus: equus
tam macilentus & squalore oblitus esset. hic eques ro. quoni-
am inquit ipse me curo equum uero statius meis seruo. uisum
est id parum reuerens responsum. atq̄ ob id ignominia a censo-
ribus noratus est. Cluē. ro. qui alius oscitauisset in auditorio
censorum ignominia nota affecerūt. Sed cum id rescissent: nō
incontinentia. sed ualitudine factum esse illico restituere. cum
celebrationi quorundam sponsaliorum interessent uirumq̄ nū
uxorem ex animi sui sententia haberet de more interrogas-
sent. illeq̄ ex parentibus non autem ex animi sui sententia se ha-
bere responderet: euestigio labe ignominiaē compulsus est. ma-
gnopere enim ab eorum maiestate alienum esse rati sunt: & in
conspetu censoriaē seueritatis leuiculus hō adeo ridiculose fuis-
set cachinatus. Multa in hoc genere dici possent: sed omittenda
sunt. Illud autem non est pretermittendum: q̄ altero ex censori-
bus morte subducto alterum in demortui locum suffici religio
fuit. Itaque reliquum abdicari se magistratu: ut duo de integro
censores crearentur: institutum est. Id enim huic obseruationi
causam dedit: quod eo anno Galli romam ceperunt. altero ex
censoribus mortuo alter quidem in demortui loco fuerit substi-
tutus: omen ergo uisum est & pro lege perpetuo ne id amplius
fieret obseruatum est. censores uero cum preterq̄ ex patribus ali-
unde nefas fuerit: id quoq̄ ut cætera inmutatum est: ac indiffe-
renter fieri cœptum. illud etiam censoribus negotium datum ē
ne in scenore modus excederetur.

De triumuiris coloniā deducendæ.

Ricini atq̄ ardeates cum de ābiguo agro sæpe bello cer-
tassent multis inuicem cladibus fessi: po. tandem ro. de
re iudicē cōstituere. cum ergo utriusq̄ ciuitatis legati ora-
tum causam uenissent: cōcilio populi a magistratibus dato: ma-
gā contentione actum est. iamq̄ editis testibus cum tribus uo-

cari: & populum inire suffragiū oporteret: consurgit scaptius de
 plebe magno natu: & scilicet inquit cōsules de rep. errare in hac
 ego populum non pariar sedcum quasi uanum & delirū relice-
 rent cōsules. audiendūq; prorsus negarent pergentem uocifera
 re pu. cām prodi per lictorem submouere iusserunt. hic ille tri-
 bunos appellat: ad eos admissus tertium & nonagesimū se an-
 num agere inquit cum agrum de quo duo populi ambigant te-
 nere memoria fixum neutrius populi sed coriolanorum fuisse.
 atq; eo se tempore militasse captis coriolanis is ager iur belli po-
 puli. ro. factus esset proinde se magnopere suadere po. ne inuti-
 li pudore causam suam damnaret. Mouit non tam hominis au-
 ctoritas: q̄ commoditas ususq; agri tantumq; tribuitia potestas
 ualuit ei. ut cum hac de re latum esset ad populum: lex de agro
 populo ro. adiudicando pmulgaretur sane factum maxime de-
 honestauit maiestatem. po. ro. multumq; ad finitimas ciuitates
 infamiæ: dedecorisq; contraxit: q̄obrem cum id agere ferre pa-
 tres: ac non multo post iudicium de ardeatibus egregie pro au-
 xilio illis aduersus uolscos allato meriti essent: cum tantā infā-
 mē iudicii notam: prorsus ex animis delere cuperent senatuscō-
 sultum fecerunt: quoniam ciuitas ardeatū intestino tumultu ad
 paucos redacta uideretur. coloni eo præsidii causa aduersus uol-
 scos scriberentur. Id cum latum ad populum esset: placuissetq;
 multo plures rutulos q̄ romanos colonos ascribēdos. priusq; is
 ager qui infami iudicio interceptus erat q̄ alterius agri gleba as-
 signaretur: ut alicui quā omnibus rutulis eo tandem pacto arde-
 ares reuersus ē. triūuiros igitur deducēdæ coloniæ creat: Agrip-
 pam alesium: Titulum cecilium Siculum & M. eburiaculam.
 nec abnuertim hunc magistratum alias a maioribus romanorū
 creati potuisse. Ceterq; ab insigniori ratione: & ingenti pop. ro.
 potestate exordiri non piguit. pertinebat uero ad huius magi-
 stratus officium ut & agros nouis colonis diuiderēt: urbes desi-
 gnarent: ædificare uolentibus areas partirentur commodis regi-
 onibus ciuitatem distinguerent. legibus magistratibus sisterent
 & ad speciem optimi tabernaculi rem publicam effingerent.

De Prætoribus.

c iiii

Ubi crebris ac diuturnis certaminibus uicti tandem a plæbe patres ex consulibus alterum ex plæbe creandum concessissent: id sibi uoluntate plæbis pro aperto a consulatione aditum arrogauere: ut unicus magistratus crearetur ex patribus: isq; a plessendo prætor appellaretur. qui tãdem eo quod inter urbanos ius diceret urbanus appellatus. penes hunc uero magistratum adeo omnes publici priuatique iuris potestas fuit ut nemini ius condere: & uetera abrogare facultas esset. tantum uero in modum aucta est pretoris auctoritas ut quod prætor ipse dixisset: ob ipsius honorem ius honorarium uocaretur. Prætori regia insignia consulariaq; ferme apparatus. Lictores uero non amplius sex sella currulis & trabea ceteraq; huiusmodi tradita sunt. ac quousque numero lictoribus uti concessum prætoribus esset Paulo quidem emilio prætori in Iberiam contendenti: ut ait Plutarchus duodecim adhibitos lictores compli. equis albis trabea candida utebatur prætor: niue ad frenas quiritibus subministrabantur ut ait Iuuenalis. Demum cum undique peregrinorum multitudo in urbem conflueret: neque unus prætor turbæ causarum sufficere posset: alter prætor creatus est. qui quoniam inter peregrinos cognoscebat peregrinus appellatus est Crescente uero impio tantum in modum amplificatus est numerus: ut. x. & octo prætores aliquando in urbe ius dicerent. & quia magistratus uestertinis temporibus in publico esse inconueniens erat: quinque uiri constituti sunt citra Tiberi & ultra. Capta. n. Sardinia: mox Sicilia: item. Hispania deinde Narbonensis provincia: totidem prætores quasi magni duces in ditionem uenerant creati sunt: partim qui urbanis rebus: partim qui provincialibus plessent. Deinde Cornelius Sylla quæstiones publicas constituit: ueluti de falso de pericidio de sicariis: ac prætores quatuor adiecit. Deinde diuus Augustus sexdecim prætores constituit. post diuus Claudius duos adiecit prætores ex quibus unum diuus Tiberius detraxit: & adiecit diuus Nerua qui intra fisci & priuatum ius diceret. Ita. x. & octo prætores in ciuitate ius dicunt. Sed primo etiam ut dicere debebam Diuus Iulius duos prætores & duos ædiles. qui frumento præessent. cereales creat. ita. xii. prætores sex ædiles creati sunt. quotiens Romæ sunt magistratus obseruatur. quotiens autem proficiscuntur unus relinquitur

qui ius dicat: Is uocatur p̄fectus urbis q̄ p̄fectus olimi constitue-
batur. postea uero alius latinarum feriarum introductus est: q̄
quor annis uacant bus ceteris magistratibus creari instituerit.
Quibus omnibus complurimi ingruentibus bellorum usus exe-
gisset: eorundem administrationes mandari consueuere exce-
pro p̄fecto urbi in ciuitate remanere.

De quinq̄ uiris mensariis.

Vm improbitate sceneratorum plabs ro. magnitudi-
c ne aris alieni pene obruta esse uideretur eiq̄. difficultati
principes plebis succurrēdum saepenumero tentassent:
inclinatis tandem ad concordiam omnium: animis qui rum
consules erant funtrem quoque rem: quod destinari in animis
hominum uidebatur leuari aggressi solutiōem aris alieni in pu-
blicam curam uerterunt. Quinq̄ ergo uiri creati sunt: quos a
dispensatione pecuniæ mensarios appellarunt. Rogationes triū
uiri nocturni creati sunt: quibus ut existimatiōe deducor ut diffi-
cili bellorum & ciuiliū seditionum tempore in muris custo-
diāq̄ per milites stationarios mitterentur. Id etiam eorum cu-
ræ iniunctum est: ut & nocturnas seditiones a ciuibz arcerent:
& quies urbi conseruaretur. huius sane partes magistratus in
officiū p̄fecti uigilum demum traductæ sunt: Enim uero quo
horum magistratuum nomina rem ferme ipsam cui addicti es-
sent facile ostendunt. neq̄. Lilius ipse rei auctor hac in re ampli-
us uerborum facit: apud alios uero nulla prorsus mentio fit.

De triumuiris rei publicæ constituende.

I triumuiratus reip. constituendæ ante. n. ipsum quem
s Caesar cum Antonio & M. Lepido gessit. alter nullus ap̄
romanos prodissie memorantur. Ego autem de eo ipso
nusq̄ p̄terea offendisse memini utrum potestatis annueran-
dum censuerim: haud satis scio: quippe q̄ eas potestates q̄ iniuf-
su: preterq̄ senatus auctoritatem quisque non dicam sortitus fu-
erit: sed per libidinem dominandi arripuerit tyrannides poti-
usq̄ potestates seu magistratus appellandos duxerim. utcunq̄
se res habeat. illud facile animaduerti potest Iulio Casare in se-
natu ab iis qui cum bruto & Cassio erant occiso, mox antoniū

cum studia omnia ad componendam remp. contulisse uideret principem ciuitatis euasisse. Cōfestim uero dominandi libidine electum Ciceronem: Brutum ceterosq; qui factioni eius obre-
ctabantur ad octauiani potentiam confugeret ex quo factum ut Antonius urbē migrare adactus hostis a senatu iudicaretur: ad quem opprimendum Hircius & Pansa cōsules missi: Augustus q; cum fascibus antonium apud mutinam adepti fuerunt fuga-
ueruntq;. desperatis ergo rebus Antonius supplex ad Lepidū cō-
fugit: cuius potentia fretus Octavianū qui eque animum ad do-
minationem intenderat: ad foedus societatemq; pellexit. illam uidelicet: societatem q̄ homicidia homicidiis in permutatiōem uenisse dicuntur. inter quos ad eadem destinatos cæsar cice-
ro pro. L. cæsare auunculo. M. antonii eidem concessit. Igit̃ tyrānidem prætextu pio magistratus paliare pergentes: sese tri-
umuiros rei publicæ cōstituendæ appellauere: quorum nutui & auspiciis omnis resp. niteretur. Cæterum eorum animos quor-
sum inclinarent mox ipse euentus rerum ostendit. omnes diui-
nas humanasq; res miscens. omnibus. n. intra se opibus cōsum-
ptis ad extremum unus Cæsar potitus est. qui & ipse omnibus cæteris superstes ipsum de quo loquor triumviratum annos cir-
citur. x. ut Suetonius tranquillus refert obtinuit.

De præfecto prætorio.

Vales apud reges tribuni celerum equitū: siue apud di-
ctatores magistri equitum: tales demum fuere præfecti
prætorii apud Cæsares. Nā cum secūdas post cæsarem
partes gestarent pesserentq; disciplinæ publicæ emendandæ: adeo
a paruis orta principis creuit auctoritas: ut cum aliquo tempo-
re a præfectis prætoriis prouocare liceret. extarq; exempla ma-
iorum quo pacto ab iis prouocassent. lecta postmodum a prin-
cipis sententia a præfecto prætorio prouocatio sublata est. cre-
didit enim princeps eos qui ob singularem industriā fide illorū
atq; integritate explorata ad huius prætoris amplitudinē adhibe-
rentur nō aliter pro sapientia ac splendore dignitatis suæ q̄ cum
dem fore iudicatuos Alio ēt priuilegio huiusmodi potestas sub

71
nixa est: ne ab earum sententia minores ætate ut ab aliorum magistratuum restitui possent.

De quibusdam minoribus magistratuum speciebus.

Literam magistratus speciem in urbe Roma: Ius aliquando dixisse reperi. nam cum bellorum munera cæteris magistratibus non sufficientibus ad prætores deferrentur: quorum munus administratio iuris præcipuum fuit. creati. x. uiri sunt qui ius in urbe dicerent: prætorumque partes eo tempore gererent litium iudicandarum appellati. eo tempore quattuor uiri creati dicuntur qui uiarum curam agerent. Ac tres monetales auri argenti que flatores: quorum esset diligentia nominata auro argentoque fabricari.

De præfecto urbis ac uigilum.

Iulius Augustus salutem. p. nullius alterius quam suæ diligentia congruere existimans coercendorum incendiorum causa septem cohortes opportunis urbis locis disposuit: ita ut binas urbis regiones unaqueque cohors presidio tutaretur. tribunis & super omnes clarissimo uiro præfecto uigilum præpositis & licet apud ueteres ro. triumultos nocturnis ædibus tribunisque id negotii quandoque esset assignatum: pluribus eodem die exortis incendiis: quibus accurere satisque facere non posse eos appareret: creare præfectum uigilum aug. æsar in animum induxit. De incensoribus ergo: effractoribus: furibus: raptoribus apud præfectum uigilum cognitio est. nisi sique tam atrox: tam famosa persona sit: ut ad præfectum urbi remittenda uideatur. Et quoniam incendia plerumque culpa exoriuntur inhabitantium: aut fustibus castigat eos: qui negligentius ignem habuerunt: aut seuera oburgatione comminantur. fustium castigationem remittit: cum effractorum in horreis ut plerumque sit insulisque ubi præciosarum rerum suarum partes patres familiarum seruant apparuerint: Si quando cella uel armarium infringatur: effractorum sæpe nonnunquam etiam custodum quoniam apud hunc magistratum exercentur. & ita diuus antonius eritio claro præfecto rescripsit. ait. n. effractoris horreis de ea re ad illum quod insigni aquirate diligentiaque meriti ut per omnium annalium monumenta celebres nominibus essent: li ergo fuere. C. duellius. P. decimus. M. papirius. Q. pompilius

T. Aemilius. Qui rem porro difficillimam tractantes plerūq;
parti utriq; semper grauem cum alia moderatione: tum i mpe-
dio magis publico q̄ iactura sustinuerunt. Tarda enī nomina
& impeditiora q̄ facultatibus ad aerarium missis suppetērēt aere
in foro posito dissoluerunt: ut non modo sine iniuriā sed etiam
sine querimōia partis utriusq; exhausta uis ingēs aeris alieni sit.

De Duūuiris classis restituendae. & quibuldam paruis magi-
stratibus.

Vmūiros classi restituende utpote haud magni mo-
dū menti magistratum omīssurus uidebar: nisi q̄ Lūio pla-
cet minime p̄tereūdū uisum: anno. n. quo Apīus claudi-
us is cui postea cæco cognomentū fuit censurā gessit. M. Vale-
rio & P. Decio consulibus. duo imperia: ut ait Lūlius dari p̄ po-
pulum cœpta sunt: utraq; ad rēp. pertinentia: unū ut tribuni
militum senideni in quattuor legiones crearentur: q̄ ante perq̄
paucis populi suffragio relictis consulū & dictatorū fuerant
beneficia. Tulere eam rogationem tribuni plabeī. L. Atilius
& C. Martius. Alterum imperium fuit ut duūuīros classis or-
nandae. reficiendaeq; causa idem populus iuberet. Tulit hoc plae-
bis citum. M. Decimus tribunus pl. haud multo tempore post
huiusmodi ipsum pertinere. Sciendum autem p̄fectū uigi-
lum ad plurimam noctem uigilare: coerrareq; calciatum cum
armis & dolabris: curareq; omnis inquilinos agere admonendi
ne per colonorum negligentiam incendiorum casus exoriant:
quinetiam inquilinus ut quisque aquam in coenaculo habeat:
q̄ igneo terrore ingruentem p̄lto accurrere posse censeatur. Ad
uersus capsarios autem qui mecede seruanda in balneis uestimē-
ta suscipiuntur: iudex quoq; constitutus est: ut quid. s. in seruan-
dis uestimentis admissum fuerit: ipse idē. de quo loquor magi-
stratus quæstionem exercebit.

De Procuratore Cæsaris.

Ltīmum est ut de procuratore Cæsaris: is. n. inter Cæ-
sarem & rēp. cōstitutus iudex pauca uideamus. q̄q̄ prin-
cipalem celsitudinem: a q̄ legum senatus consultorū ma-
gistratuumq; omnium origo manat moribus introductum sit
legum imperio: cui præsse non eē suppositam: Cæterum q̄m

se a quouis cum inter priuatum ac rēp. decernat impossibile inuen-
tu sit ipm̃q; principē in propria causā iudicare: haud sane æquū
esse uideatur: magistratum creari placuit. cui inter se priuatasq;
personas competens quidē esset iurisdictio. qui sane est appella-
tus procurator Cæsaris: huic magistratui principalis totius rei
licentia commissā est: ita ut quicquid ab eo negotiorum impert
alium gestum est: perinde habeatur ratum. ac si ab ipso Cæsa-
re fuerit pertractatum. Sed si rem eius quasi propriam procura-
tor tradat: non putant dominium transferre. Tūc uero trāssert
cum negotium gerēs Cæsaris ipsius consensu tradit. Deniq; si
donationis uenditionis transactiōis causa quid agat nihil agitur
n̄. n. alienare rem Cæsaris: sed diligenter negocia cæsaris obire
procuratori Cæsaris iniunctum est. Id uero in primis procura-
tori huic de quo agimus: ascriptum est: q; seruum Cæsaris hæ-
redem institutum adire hæreditatē iubet. & ea hæreditas impa-
tori acquiritur. Quin si Cæsar ipse hæres instituatur: si se procu-
rator opulente hæreditati miscetur: hæredem Cæsarem facit. q;
si ea bona ex quibus princeps institutus est soluendo non sunt:
consulendi imperatori nequid perinde detrimenti patiatur hæ-
redis. n. instituti in adeundis repudiandis ue hæreditatibus con-
gruo tempore explorari uoluntas debuit. Deportandi huic ma-
gistratui facultas permissa non est. Sed de procuratore Cæsaris
cæterisq; omnibus romanis potestatibus quæ a principio urbis
cōdit æusq; ad Augusti Cæsaris tempora factæ tractatæq; sunt
satis plenum diximus. Præsidis nomen generale est: eo q; & p
consules: & legati Cæsaris. & omnes prouincias regentes licet
senatores sint: præsides appellantur.

F I N I S

23.
Pomponii Latī de Romanorū magistratibus: Sacerdotiis:
Iurisperitis: & Legibus ad. M. Pantagathum libellus.

De Rege.

u
Rbis Romæ & imperii Romani conditor Romu-
lus Marte genitus fuit. Is postquā omnium cōsen-
su præfuit legem tulit ut nemo regnum aut magi-
stratum iniret; nisi auctor fieret deus: ipseq; per au-
spicia confirmari uoluit. Vocabulum a regēdo de-
ductum est. Multitudinem oēm Romulus diuisit in partes tres
quas tribus appellauit: & singularum tribuū duces tribunos no-
minauit, & ipsas tribus in. xxx. partes diuisit. curias dixit quon-
iam earū cura respublica sententiam expediebat. & inde latæ ab
regibus quædam leges Curiatæ denominatæ sunt. Curiarū præ-
fectos curiones dixit: & Curionum decuriones. L. Papirius: qui
fuit tempore Tarquinii superbi latas leges in uolumina rede-
git. Vnde Iuris ciuiliſ papvriani nomen deducitur. Rex sacrifici-
iis templis & omni cultui deorū & legibus & moribus præerat
magnarū cārum iudex: minorum uero cārum senatum uoluit
esse ipse Romulus iudicem.

De Maieſtate Regis.

Omulus ut haberetur honor ac ueneratio regiæ maie-
ſtati purpurea uſus eſt ueste. xii. legit qui ſuccinctis uesti-
bus expediri multitudinem uirgis coercerent: Eos a ligandis
hominibus: ut. C. Valgius meminit: Lictores appellauit. ut eſt
lictor colliga manus. xii. & hi faſces ante regem ſerebāt: ac toti-
dem ſecures q̄ ſigna puniendi erant. legit & regii corporis custo-
des milites, ccc. quos a promptitudine ideſt celeritate celeres ap-
pellauit. & eorum ducē tribunū celeg. Cuius erat ſecūduſ poſt
regem locus. Valerius Antias ait. a primo eorū ducē cui Celer
nomen fuit. celeres nominatos. Ii erant equites Romani: q̄ po-
ſtea expugnato Troſſulo oppidoꝝ tuſco. ut Iunius ſcribit Troſ-
ſuli dicti ſunt. Sella uſus eſt curuli: & locū eminentē in parte ſo-
ri ædificauit: ubi iura daret.

De Senatoribus.

Enatores a Romulo electi cētum aut a nobilitate gene-
ris: aut ab ætate: aut a ſapiētia: ut apud Athenas nomē
cœpere: idē patres: & eorū familia patritia: idē multitu-

your
Consulting

Ex ad Senatum referebat. Senatus de omni re cognosce
bat. & suffragiū ferebat: & quod uisum pluribus fiebat:
populus magistrū creabat. Leges sciebat: & de bello decernebat

Pacium temporis a defuncto Rege usq; ad creationem
sequentis: Interregnum dicebatur: & qui perat cum re-
gia potestate & insignibus Interrexerit.

Tullus Hostilius rex duuivris potestatem fecit iudicandi de capite. **M.** Oratii qui solus ex trigeminis bello albanos remanserat: & reus accersitus: qđ extra portam Capenam obuiam sororem interfecerat: qđ maritum suum unū ex Curiatis caecis ducendo uictoriam & libertatem populi Romani aegre ferre uidebatur: sed absolutus a populo fuit ppter patris lachrymas. Nam dixerat Tullus: Si prouocarit puocatione certaret: & hæc fuit prima apud populum puocatio: & hoc primū de rebus capitalibus iudicium.

Romulus unum elegit: quem urbanis negociis p̄fecit: ut Dionysius ait, hunc p̄fectum urbis fuisse satis cōstat. Lo-
go post tpe tantum sibi urbis p̄fectura uendicauit Cæsa-
rum t̄pibz: ut crimina omnium in urbe cognosceret. & demu-
cum Cæsares ab urbe abessent: p̄fectus uelut alter Cæsar impe-
rabat: de rebus oibz: q̄ ad urbem pertinebant: censebat.

Praefectus prioris sub Caesaribus discipline militari praerat: eius postea auctoritas aucta erga fortes causas, ubi imperium declinare coepit nomen mutavit magister stabuli dictus cum antea sub regibus tribunus celerum fuit. Et sub dictatore Magister equitum. De Praefecto Annonae.

De Præfecto Annonæ.

Dicunt quidā Annonæ præfecturam habuisse initium. xv. āno post exactos Reges Appio Claudio Sabino. & P. Seruilio prisco cons. sed uerius constat anno. xviii. T. Gegantio. P. Minutio cons. quo tempore annonæ maxima caritas fuit: missiq; in Siciliam fuere. P. Valerius: & L. Geganius pro aduehendo frumento. Volunt alii. L. Minitium fuisse primum annonæ præfectum. satisq; constat nō nisi ex indigentia frumenti hunc magistratū creari.

De Præfecto Vigiliū.

Uin urbis ædificia sæpenumero incēdio flagrant: Diuus Augustus quinq; cohortes ut inuigilarēt urbi dispo. suit: & singulæ duas regiones custodiebant. tunc. n. erāt regiones. xiiii. iis quinq; cohortibus præerat præfectus uigilum: apud quem cognitio erat omnium scelerum. q̄ nocturno tempore fieri solent præsertim de incendio & latrocinio.

De Præfecto in militia.

In gulorū ordinum in militia aliquādo præfecti creati sunt hoc est quod sæpenumero præfectis alarum & cohortium legimus. hoc scilicet erat uoluntate ducis idest exercitus Imperatoris: aut regis.

De præfecto legionis.

Præfectus legiōis absentis legati uicem tenebat parebāt ei tribuni hastati: pilani: cēturiōes: & deniq; totus exercitus: arma: equi: uestes: disciplinæ: ius: annona. & ipsius cura erant puniebat. soluebat. eligebatur autem iustus diligēs sobrius. cui necesse erat & alium titulū hēre. ipse etiam erat comes primū ordinis quem primipilū dicūt. q. c. &. lx. militibus præest.

De Præfecto castrorum.

Astrorū præfecto curæ erat. Castrorū positio ualli fossæ tentatoria tabernacula tormenta bellica & cætera talia. Item egri & medici is eligebatur pitissimus ut alios edoceret.

De Præfecto fabrorū.

Artifices qui sequebantur castra ut fabri lignarij: carpentarii: ferrarii: & cæteri qui ad fabrilis officia deputati erāt: præfecto fabrorū parebant. is eligebatur idoneus & qui sciret bene castris puidere: & præsertim in expugnatione urbium subterraneos cuniculos facere & alia similia.

De Consulibus.

Vlſis Regibus auctore. L. Iunio Bruto Tribuno celerum consulare imperium factum ē cum omni regia potestate

contesmo xlr.

a Consulibus
uo cano

& insignibus. Consules dicti duo a consulendo idest prouidendo creati sunt comitiis centuriatis a praefecto urbis ex commetariis Seruii Tulli: & hi fuere. L. Iunius Brutus: qui Tribunus celerum erat. & L. Tarquinius Collatinus. Anno ab urbe condita ducē tesimo. xliiii. Inde noui consules urbem iustrarūt. & primi iurunt neminē Romae se passuros regnare: & idē fecit populus. Apud eos summa totius imperii erat. hi senatum populūq; per accessos & praecoēs cogeant: hi exercitus ductabāt. ab eorū magistratu numerus annorum signabatur. prouinciā cōsulibus describebant: penes quos ut inq; Pōponius: sūmū ius uti esset lege rogatū est. & ne p oia regiam potestātē sibi vindicarent: lege cautū fuit. ut ab eis prouocatio esset: ne ue possent in caput ciuis Romāi aduertere iussu populi. Solū relictū ē illis ut coercere possent: & in uincula publica duci iuberent.

De Dictatore: & magistro equitum.

Nno. xii. ut alii uolūt. viiii. post actos reges. T. Largio a Flauio. T. Clœlio Sicelo cons. ut alii scribunt. T. Lar. Flauio: & L. posthumio Cominio cum. xl. latinorum urbes auctore Octauio Mālio coniurassent in romanos. T. Largio a collega Clœlio & a senatu. po. q. Ro. creatus dictator fuit Dictatura sūmus magistratus fuit: heba ē q; in sūmo periculo ul timū remediū. ii. secures dictatōrē praecedebant. ab eo ad populum prouocatio nō erat: & ei capitis aduersio data est. Sex mē sibus durabat: designabat sibi dictator magistrum equitum: qui primus fuit Sp. Cassius.

De Quæstoribus.

Omulus ut li. vii. Iuni. scribit suffragio populi q̄stores r bīos creauit. alii uolunt Numā Pōpiliū. Sed uerius constat de Tullo Hostilio. Quæstorēs ab inquirenda & seruanda publica pecunia dicti sunt. capitalibus rebus praerant. Ciues Ro. capite punire iis licebat. prouincias fortiebātur: primū patritii creati. postea indifferenter patritii & plæbei. & Varro sic ait q̄stores a quæredō qui conquirent publicas pecunias & maleficia: quæ triumuirī capitales nunc conquirunt. & Pædianus ait Senatoris priā administratio erat quæstorem fieri prouincia curam gerere pecuniae publicae in diuersos usus erogandae. Cornelius ait Repetita lege curiata a Iunio Bruto post exactos Reges

25
queæstores duo creati. qui rem militarē comitarentur Valerius
Potius. & Aemilius Mamercus. Duos deinde addidit. q̄ res ur
banas curarent. Mox cum stipendiariæ puincie fierent duplica
tus numerus. post uero Syllæ legem creati. xx.

De Tribuno plæbis.

Nno. xvii. post fugā Tarquiniogz Aulo Virginio Mō
tano. & T. Vetulio Geminio conf. plæbes nexu graua
ta: & sæpenumero decepta seditionem fecit. & tandem Sicinio
duce in sacrum montē secessit. qui distat ab urbe tribus mil. pas.
trans Anienem. Piso auctor est i Auentino secessionem plæbis
factam esse. & cum illic plæbes arma non sumpsiſſet. Mons sa
cer putatus est. unde nomen mōti impositum fuit. huic Postu:
Cominio & Sp. Cassio nouis coff. decernentibus. x. legati eli
guntur ad plæbem. quoz primus fuit Menenius Agrippa. qui
oratione sua plæbem patribus cōciliauīt mēse septembri petiuit
plæbes ex suo corpore magistratum creati. tribunitia prās hæc
fuit. creati tribus fuere tribuni quinqz. L. Brutus. C. Sicinius
C. Licinius. P. Licinius. C. Iulius Ringanus. Quidam duos
scripsere. C. Liciniū & L. Albinum. hæc fuit reip. pestis. hinc ei
uile nefas ortum habuit. & quæadmodum ppter seditionem eē
cepit seditiosus magistratus semp fuit cōsulare ius iminutū con
sulibus tribuni non parent: cum cæteri magistratus pareant. Sæ
cro sanctos enim uoluit suos tribunos uulgus. hi sedebant primi
ad iimē: & acta senatus mō pbabāt: modo scindebant. Dies ue
ro quo tribuni electi fuere: fuit quarto idus decembris. & in loco
ubi castra posuerunt: erecta ara Ioui soluenti metum. Tribuni
dicti sunt: ut Pomponius ait: quod tunc in tres partes populus
diuisus erat aut a tribuum suffragio: quæ (ut Dionysius ait) tūc
quattuor fuere legimus in historiis Diodori Tribunos quattuor
creatos. C. Sicinium. L. Metorum. M. Duilium Sp. Attilium
Appio Claudio & T. Curtio coff. & post anno. xxv. Tres tri
buni consulari potestate creati. M. Genutio Agrippa: & Curtio
Chilone coff. Tribuni fuere. M. Sempronius. L. Attilius Lon
gus. T. Quintius. & post ānos sex totidem Tribuni creati sub
eadē potestate Manius Emilianus Mamercus. Clulius. L. Qui
rius post quattuor an quattuor creati. M. Minius. Q. Sontius
Seruilius prætextatus Cornelius coff. Sequenti anno. iiii. M. Fa

blus. M. Fluius. L. Serullius & sequenti anno. L. Furlus Sp. Pinarius & post annos. vii. quattuor. C. Furius. T. Quilius. M. Postumius a Cornelius. Hos oēs tribunos consulari potestate fuisse constar.

De Tribunis militum.

Nno fere. lxx. post actos Reges sequenti anno postq̄ tribunitia potestas consulari iure cessit oratioe Canullei tres e patritiis creati tribuni militares consentiente plæbe omnē consulare auctoritatē habuere. & hi fuere. L. Furius L. Cloelius Corinthius A. Sempronius Atratinus sequenti anno. iiii. P. Lucretius. C. Serullius menenius Agrip. Sp. Veturius. Tercio anno. iiii. A. Sempronius. M. Papirus Q. Fabius Sp. Nautius. iiii. anno duo. P. cornelius. C. Fa. quinto anno. iiii. L. Tubo. C. Cornelius. C. Valeri. censo. M. Fabius hi creabantur ex patribus & ex plæbe. vi. anno ius imperii Romani ad consules rediit: qui fuere. M. Cornelius. L. Furius. Officium autē tribunorum militū: ut Marcellus de re militari scribit: erat in castris milites continere: & ad exercitationē producere uigilias circuire rei frumentariæ præesse: querelas comilitonū audire: ualitudinarios inspicere. quoniā is qui tali officio præest: & dare & obseruare castrensia oīa debet. Pædianus ait tribunorū militariū duo genera primum eorū q̄ Rufulei dicunt: & ī exercitu creati solent. Alii sunt comitiati: qui comitiis designantur.

De Aedilibus.

Laebes ubi e sacro mōte ad urbē redit: a patribus impletrahit: ut liceret sibi alios magistratus creare: q̄ tribunorū ministri essent: qui & ædes sacras & priuatas pcurarēt & q̄ annonæ præessent. creauit igitur Aediles quattuor: duos q̄ ab folio eburno curules dicti sunt. regis utebant insignibus. & ornati purpura curam sacrificiorum & ludorū habebant: Scio & a quibusdā scriptū eē ediles duos ex patritiis creatos curules eo tpe quo prius ex plæbe cōsul factus ē. Sed credibilis est ut idem itellegant aediles meminit Dionysius lib. vi. & Alios duos creauit plæbes præpositos annonæ: quos aliq̄ putāt a diuo Iulio constitutos. & nominatos Cereales ædiliū curulium prās adeo creuit ut ad eos summa regū & maiestas consularis imperii uenerit.

De Censoribus.

Un census actus esset: & consules non sufficerent duo
c creati fuere: ad quorū cēsiōē idēst arbitriū cēseretur
populus & ob id cēsores appellati: & primi fuerūt. C.
Papirius: & Sēpronius. M. Gegano Macerino & T. Quintio
Capitolino cōss. creabātur autem quinto quoq; anno: quod tē-
pus lustrum appellabāt. Pædianus Asconius ait cēsores qn-
to quoq; anno creati solebant. hic prorsus ciues sic notabantur:
ut qui senator esset ciceret senatu, q eques Ro. equum publicū
perderet, qui plæbeius in cētum tabulas referretur: & acarius
fieret. ac per hoc nō esset in albo centuriæ suæ: sed ad hoc non
esset ciuis tantum mō ut p capite suo tributū noīe ara præberet.
Idē completo quinquēnio lustrabant. & taurilia sacrificia de sue
oue tauro faciebant ciuium romanorū prius census factus est sub
Seruio Tullo. lxxxiiii. militū. & dec. scdus census tertio anno
post fugā targiniorū. C. Valerio publicola: & T. Lucretio cōs.
Inuēta pubez romanorū. c. xxx. milia Tertius census āno. xii.
T. Largio Flauio. Q. Clcelio Sicelo cōs. Idem. T. Largius di-
ctator censum renouauit inuenta pubez romanorū. C. L. milia
& Dec. anno. xviii. idēst. ii. post tribunitiam habitus a consuli-
bus census quartus inuenta ciuium Ro. c. lxi. milia & Dec. āno
xxxvi. Seruio Seruilio: & A. Verginio consilibus hitus census
inuenta ciuiū puberū plura q centū & .x. milia: & cæterorū tre-
centa & .xxx. milia. anno. xxxviii. A. Mālio: & L. Furio cōs.
habitus census sextus & ciuiū Ro. incertus numerus. Supra an-
num. lx. ciuium numero ut diximus creati cēsores fuere.

De Decemuiris.

Nno ab urbe cōdita. ccc. viiii. decemuii pro consulibus
creati sunt: & .iii. anno depositi libidine Appii claudii: q
Virginā stuprauit. decemuii hi fuerūt Appius Claudi-
us Regilianus. T. Genutius. P. Sextius Sp. Venturius. C. Iuli-
us. A. manilius. C. Sulpitius. P. Curtius. T. Romulus. Sp.
Postumius Caluinus: hi ex athenis leges tulerunt in .x. tabulis
Datūq; est eis ius summū: a quibus puocatio non erat: & datū
etiam uti leges corrigerent: & interpretarent. sequenti āno du-
as tabulas addiderūt: & inde appellatæ leges. xii. tabularū: qdā
uolūt nō eburnis sed æneis tabulis impressas leges p rostris posi-
tas. Quaz ferēdaz auctorē fuisse. x. uiris Hermodorū ephesū

exulantem in Italia scribūt: ut Pōponius refert. Doynisus pro
Curatio Oratium dicit. sequēti anno. x. uīrī rursus creati Appi
us Claudius. Q. Fabius Vibolanus. M. Cornelius Maluginē
sis. M. Seruilius. L. Minutius. T. Atronius Merenda Manilius
Roboleus. Q. Apitellius Ceso Drallius Sp. Oppius cor. apud
Diodorū sunt. C. Serg. & P. Manius. Tertio anno idem prae
uere neq; senatu: neq; plæbe suffragia dante. & iō ui magistra
tum obtinuerūt.

De Proconsulibus.

Osthūio Albo & S. Fusco cōst. bello in foeliciter cōtra
equos gesto pcons. creatus est. T. Quintius: & is prius
in eo magistratus fuit. Eū sex lictores præcedebāt. Cæ
tera oīa habebat uti consules & inde statutū est: ut qui consules
uno anno fuissent: sequenti pconsules essent. deinde proconsu
les ad puīcias mittebantur. & singuli singulos legatos hēbant
qui administrationi pstant auxilium pcons. prætem exercet in
ea puīcia tm̄ quæ ei tradita est uel decreta: nisi uocaretur in iu
risdictionem uoluntariā. Apud pconsulem ut Martianus ait. Ser
uorū manumissio fieri poterat: & adoptio. Apud pconsulis le
gatum nemo manumittere pōt. Sub Cæsaribus distinctæ pro
uīciæ. Nam consulares sub senatu Po. Q. Ro. erant: procon
sulares sub imperatoribus.

De Prætoribus & x. uīris: & curatoribus uiaꝝ: & Triuīris
& v. uīris: & c. uīris.

 O tempore quo pertinacia tribunorū plæbis q̄ Romæ
sine consulibus quinq; annis p̄suere. L. Sestius ex plæbe
consul creatus esset patres p̄turam nouū magistratum.
Sp. Furio Camillo. M. filio dederunt hic primus p̄tor urbanus
fuit a præessendo prætor nominatus est. Prætoris insignia sella
curulis: trabea lictores sex: & cætera consulum insignia. Pom
ponius in hæc uerba ait. Cūq; consules auocarentur bellis/ finiti
mis: neq; esset qui in ciuitate ius reddere posset: factū est ut præ
tor quoq; crearetur: qui Urbanus appellatus est. eo quod i urbe
ius redderet. Post aliquot deinde annos nō sufficiente eo præto
re: q̄ multa turba etiam peregrinorū in ciuitatē ueniret. creatus
est & alius prætor. qui peregrinus est appellatus. ab eo q̄ plerū
que inter peregrinos ius dicebat. Deinde cum esset necessarius

27

magistratus qui hastæ præesset. x. uirilibus iudicandis constituti sunt. Eodem tpe constituti sunt. iiii. uiri: qui curam uiaꝝ haberent. Ei tres uiri monetales æris argenti auri flatores: & tres uiri capitales: qui carceris custodiam hærent: ut adaduerti oporteret interuentu eoz fieret. Et q̃a magistratibus uespertinis tꝑibus in publicū esse inconueniens erat: Quinq; uiri cōstituti sunt eis Tiberim & ultra Tiberim: q̃ possent pro magistratibus fungi. Deinde ptores creati sunt numero captaꝝ puinciarum: qui partim urbanis rebus: partim puincialibus pesserent. Deinde Cornelius Sylla qōnes publicas cōstituit ueluti de falso: de patricidio: de sicariis. & ptores. iiii. adiecit. Ab honore qui p̃turæ habebat lus honorarium appellatum quæ p̃toꝝ edicta erant. honoratus dictus.

De Procuratore Cæsaris.

Rocuratori Cæsaris ois res familiaris cōmissa erat: etiā quicqd is agisset ratum erat apud Cæsare: & penes hūc magna erat auctoritas.

De Iurisperitis.

P. Papyrius primus apud Romāus regias leges in unū contulit. Ad hoc Appius Claudius Regilianus. x. uir: cuius maximū cōsiliū in. xii. tabulis cōscribendis fuit. Post hunc eiusdem familiæ Appius Claudius Cētunandus: q̃ uiam Appiam strauit: & aquam claudiam iduxit. & de Pyrrho in urbem nō recipiendo sniam tulit. actiōes scripsit: & primum de usurpatiōibus qui liber nō extat. Idem. R. litterā inuenit: unū Valest Valerū & Fusi Furii dicti sūt. Fuit post hos maximæ scientiæ Symphronius cognomento Cata. Deinde. C. Scipio Nasica optimus a senatu iudicatus: cui publice domus in sacra uia data est: quo facilius consuli posset. Deinde. Q. Mutius: qui ad Carthaginenses missus est legatus cū essent duæ tesserae positæ una pacis: altera belli arbitrio sibi dato utrū uellet referret: Romam utrāq; sustulit. & ait Carthaginēses petere debere utq; mallent accipere. post hos fuit Tiberius Coruncanus: qui primus profiteri cœpit: cuius tamen scriptū nullum extat. Deinde Sex. Elius & frater eius. P. Elius ambo cōsules Ennius Sex. Elium Catū appellat. Deinde Carthaginiæ familiæ princeps Tusculogenitus: cuius libri extant. Postea. P. Mutius: & L. Brutus: & P. Manilius ius ciuile fundauerunt. Ex his Mutius consularis fuit: & x. libros reliquit Brutus p̃torius. vii. Manilius cōsularis

B

& pōrifex maximus tris. Ab his profecti sunt. P. Rutulius Ru-
sus consul Romæ & Asiæ pcos: & P. Verginius: & Q. TUBE-
RO ille stoicus Pāfæ auditor & cōsul: & Sex. Pōpetus. Cn. Pō-
peti patruus. Eodē tēpore Cælius arripater: qui plus eloquentiæ
q̄ scientiæ iuris operā perdidit. & L. Crassus Mutianus. P. Muti
frater: quem Cicero iuris cō ultorū disertissimū dicit. Post hos
Q. Mutius. P. filius pōr. Max. ius ciuile redegit i libros. xviii.
Mutii auditores fuerūt cōplures: sed præcipuæ auctoritaris Aq-
lius Gallus Lucilius Balbus & Sex. Papirius. Dehinc Seruius Sul-
pitius: qui in causis orādis post. M. Tulliū primū optinuit locū
reprehēsus a. Q. Mutio: qđ ius non intelligeret: iuri operā de-
dit Sub Lucilio Balbo & Aquilio Gallo Seruius cū i legatiōe pis-
set po. Ro. statuā ei pro rostris erexit: quæ hodie extat in foro
Augusti. reliq̄ cētū. lxxx. libros de iure ciuili. Seruii disciplina
manauerūt Alphēus Varus. C. Flauius. A. Ofilius Titius Cel-
sus Aufidius Gura aufidius Mamusa Flauius priscus. G. Arteius
Antistius Labeo p̄nus. P. Celsus. Libri digesti fuerūt ab Aufi-
dio Mamusa. Ex his Alphonus cōsul fuit & Ofilius. Eq. ordinis
q̄ edictū p̄toris diligēter primus cōposuit. Fuit eodē tempe Tre-
batius Cor. Maximus auditor A. Casellius. Q. Mutius Volusi
auditor Quæstorius. cōsulatū enim renuit offerēte Augusto.
Ex his Trebatius perito casellius eloquētor: Ofilius utroq̄ do-
ctior. Deinde Elius Tubero. q̄ postq̄ accusauit. Q. Ligariū: nec
obtinuit apud. C. Cæsarem: a causis agēdis. ad ius ciuile transit
Cicero Ligariū desedit oratiōe satis pulcherrimā. post hūc Atte-
ius Capito: qui cōsul. fuit Ofiliū imitator. anū sic diuisit ut Ro-
mæ. vi. mensibus cū studiosis esset: & toridē i recessu i cōscribē-
dis libris. iō reliq̄ uolumina. xl. Labeo ingenii q̄litate & fiducia
doctrinæ. q̄ etiā p̄ceteris opā philosophiæ. dederat. plurima inuo-
care instituit. Attelo Capironi Massurius Sabinus successit. La-
beoni Nerua. q̄ fuit Cæsari familiarissimus. Massurius Sabinus
eques Ro. publice prius scripsit. Hoc beneficiū a Tiberio Cæsa-
re dari cōepit. Nā atē tempora Augusti publice respōdendi ius a
principe nō dabatur. Sed q̄ fiduciā suorū studiosq̄ hēbant consu-
lētibus respondebāt. neq̄ responsa utiq̄ signata dabant. Sed ple-
rūq̄ iudiciis ipsi scribebant. aut testabant q̄ illos consulebant
prius diuus Augustus ut maior iuris auctoritas haberet. consti-

28
fuit ut ex auctoritate cuius responderet. & ex illo tempore peti
hoc p beneficio coepit. & ideo optimus princeps Hadrianus cum
ab eo uiri ptorii peterent. ut sibi liceret rñdere. Respōdit eis hoc
nō peti: sed p̄stari solere. & iō si quis fiduciam sui haberet. dele-
ctari se populo ad rñdendum se p̄staret. Igitur Sabino cōcessum
est a Tiberio Cæsare: ut populo rñderet. Cui cū amplæ faculta-
tes nō essent. a suis auditoribus sustentatus est. Sabino successit
Cassius longinus natus ex filia Tuberonis. quæ fuit neptis Ser-
uii Sulpitii. is & consul fuit cū Cratino sub Tiberio. a quo pro-
pter auctoritatē ciuitate pulsus fuit. & ab Imp. Vespasiano reuo-
catus diē obiit. Neruæ successit Proculus fuit & eo tpe & Nerua
alius. & alius Longius eques Ro. & p̄torius. Sed p̄culi auctori-
tas maior fuit. nā & qui succedere partim p̄culani. partim Cas-
siani appellati sunt. q̄ origo a Capitone & Labeone coeperat.
Cassio Celius Sabinus successit. q̄ plurimū sub Vespasiano po-
tuit. Proculo successit Pegasus q̄ sub Vespasiano p̄fectus urbis fu-
it. Celio Sabino Priscus Iaboleus. Pegaso celsus cello patri. cel-
sus filius. & Priscus Neratius. qui utriq̄ consules fuerunt. Iabde-
no Prisco Eburnius Valēs. & Tusciāus. Itē & Salinus iulianus.

Pomponii Læti de Sacerdotiis. & primo de prima religione
apud Latinos.

f Aunus antiquissimus omniū regū in latio fuit. A bori-
ginibus ip̄erauit. homines more ferrarum uiuētes in
mitiore uitā r̄degi t Lucos sacrauit. locis & urbibus no-
mina dedit aedificia erexit. templa edificauit. quæ iō
a Fauno sana dicunt̄ q̄ pontifices sacrandō illic sanē. Faunus in
latio cultū deorum instituisse ferē. Quidā scribunt ante Faunū
Imperasse Ianū. & cultū deoz̄ demonstrasse. Fauni soror Fatua
uaticiat̄rix. ab ea uates Fatuarii dicūt̄ur. hæc traditur mulierum
castissima. ideo eā Romani bonam deam appellauere cuius tē-
plū est in saxo Auentini montis unde ingressus uiroz̄ p̄hibetur
& ei scēmine tantū sacrificāt.

De Lupercis.

Vp̄calia sacrificia ad expiādos manes fiebāt. Græce Lycea
dicta a p̄æ lveao num̄ie arcadico. quē Romāi uocāt Iunū
& idē putat̄ eē faunū. lico sacrificat̄ i spelūca q̄ i p̄allatio mōte
ē Mēsis quo hec sacra fiūt Februario a februādo. i. purgādo dī &

B ii

dies lupcaliorum februaria. Euader ex Arcadia hoc solenne in
latium tulit: & instituiffe fertur: ut nudi iuuenes Lycæū pana-
nerātes per lufum atq; lafcuiā currerent. hoc primū ludricū. i.
Lupercal Romu. accepit: dictū uidetur a lyceo: quia lycos est: i
de Lupcal. Scribunt aliqui a lupa nutrice Romuli ac remi. Nam
ab eo loco folenne incipit ubi lupa lac uagierit. præbuit: aut a ca-
pris ut fit luere. i. purgare per capras. capræ in eo facrifício ma-
ctatur: aut q pan lupos arceat. Traditur & alia caufa quare nu-
di lupci. Aut qd Faunus per uestes ab Hercule delufus fuerit: &
meminit Ouidius. Aut qd cælo Amulio Romu. ac Re. fœda-
ri uultus fanguine nudatis gladiis & uestibus fuccincti ab alba ufq;
ad ficū Ruminale cucurrerūt. Vnde feruat in lupcalibus. nobi-
les adolefcentes faciē fanguine ſibi fœdant: & alii accurrunt cum
lana lacte madida tabum abftergētes. Aut q cū Romu. in palæ-
ſtra effer nudus latrones in ſecutus fuerit: & uotum pāni Lycæo
fecerit. Sed ego uerius puto uel a Lycæo uel a lupa. Ideo Roma-
ni in lupercalibus canē imolant: quoniā naturaliter canis lupus
aduerſatur: ob qd Romulus lupæ nutrici gratias habere uidetur
Lupci tergora capris eripiunt: & fuccincti diſcurrunt circum an-
tē quū opidum. i. palatium. Occurrētes coriis uerberant. Fœmie
ultrō obulam occurrunt facile partū ſperantes.

De potitiis: & Pinariis.

Ictor Hercules cæſo Gerione Chryſauri filio in eritra:
q̄ eſt inſula oceani Hiſpāi abacto nitidaz boū armēto i
latium uenit. & prope tyberi loco herbido ꝑcubuit: ut lacto pa-
bulo reficeret boues. Cacus latrōum ꝑrinceps eximias boues du-
as caudis i ſpeluncam traxit: Hercules ſōno excitus luſtrato gre-
ge cum partem abeſſe numero ſenſit oīa circuit. aduerſa uesti-
gia comperit. confuſus nouitate rei ex loco inſeſto aggere armē-
tum cepit. Cū actæ boues deſiderio relictarū mugiffent: reddi-
ta fuit e ſpelunca uox: quæ Hercule cōuertit. iuenta fraude Ca-
cū neci dedit. Cōcuſus trepidantiū paſtorū aduenā reū cædis fa-
ciunt apud Euādum: qui miraculo. litteraz inter rudes artium
hoīes ea loca tum regebat. Is itūēs habitū formamq; uiri rogat
Qui uir eſſet. ubi nomen patrēq; ac patriā accepit: qā ſic Car-
mētis mater eius uaticinata fuerat extpalē arā Herculi erexit: lu-
uenciū indomitū maſtauit, inde ſeruatū eſt ut quot ānis romani

29
bouem indomitū Herculi imolēt. & Hercules epulū populo de-
dit. sacrū fieri uoluit a potiriis & pinariis. quæ tum familie ma-
ximæ inelutæ ea loca incolebant. sorte euenit ut potirii præsto
essent: hisq; exta apponerentur: & pinarii quia tardi suere extis
adessis ad cæterā uenirent dapē. Potirii ab Euandro edocti anti-
stites sacri eius diu fuerūt: postea cū interiissent empti de publi-
co serui officium exercuerūt. ara ab Euandro erecta: cui Hercu-
les decimas soluit maxima uocatur: & pxiā est foro boario: ubi
ex uoto decimæ sunt. tradunt qui uelit diues fieri Herculi deci-
mas soluat: hinc opes. M. Luculli factæ memorant & ipse Her-
cules thesaurorū deus putatur.

De fratribus Arualibus: qui primi fuerūt filii Laurentiæ.
Massurius Sabi. qui tpe Augusti fuit. xii. suscepisse libe-
ros Accā Laurentiā scribit: ex quibus cū unū extulisset:
grauiter indoluit Romulus: in demortui locū se dedit: & ita nu-
tricem pientissime consolatus est. Ab hoc numero duodenario
aruorū sacerdotes. xii. esse uoluit. & ut Plinius ait se inter libe-
ros Accæ Laurentiæ fratrem duodecimū appellauit. Fratres ar-
uales hi notati sunt: q; sacra publica faciunt: ppter ea ut fruges se-
rant arua'la serendo igitur & aruis: ut Varro scribit: frēs aruales
dicti sunt. Laurēriam in eo sacerdotio dedisse Romulo spiceam
coronā pro religiosisimo insigni: quæ uitta alba colligaretur &
item Plinius ait.

De Auguribus.

Vgurandi ars antiquissima a chaldæis ad græcos apud
quos Amphitaras: Mopsus: & Calchas sūmi augures
habiti sunt agræcis ad extruscos uenit: ab etruscis ad lati-
nos: & ipse romanorū pater Romulus augur fuit: & iō instituit
magistratus auguriis confirmari. & posterī nō nisi augurio iube-
re res incohabant. locus augurii templum erat. augur uersus ori-
entē sedebat: capite uelato litū dextra tenens manu: idest curuū
baculum: quo in cælo regiones diuidit: & q; augur a ueniūt præ-
dicit si leua fuerint: q; aliena pte septentrio est felicia pñunciat:
ps illa orbis pp altitudinē psp̄era putat: & a dextra pte meridiēs
q; depressus ē infelix. Dionysius meminit antiquā auguradi ob-
seruationē fuisse ēt aboriginū. Nā Ascanius prius q; aciē contra
Mezeriū educeret: auguriū captauit: & ubi micare a sinistris sul-
gur cōspexit: pugnavit: & uictor fuit: tātaq; ueneratio & utilitas

inde fuit: ut collegiū augurū cōstitutū sit: & primū tres augures
fuere a tribus tribubus. sic instituissē Romulū tradit Dionysius
inde quattuor creati. Tandē plēbe p̄ tribunos id petēte: quinq̃
plēbei augures quattuor patrīiis adiuncti fuere: & sic numerus
nouem augurū mansit.

De Vestalibus.

Estalem ignem cū peantibus Aeneas e troia in Latium
tulit: cōdito lauio Vestæ ædem sacrauit: postea Asca.
cōdita alba templū Vestæ ædificauit ī mōtis albanī pre
cui suberat locus: in quo Ilia Romuli mater a Marte cōpressa fu
it. Vestæ ministræ uirginitatē seruabāt. Mos latinis fuit genero
sas & castas uirgines legi. post multos annos Romulus castissi
mas sacrorū ceremonias cōstituit. & ut Varro tradit: sacerdotes
Lx. qui publica sacra facerent. p̄ tribus & curias creauit a uirtute
& generis nobilitate. Inopes & aliqua pre corporis debiles sacer
dotes fieri uetuit. & in curiis singulis Vesta q̃dam cōis erat. Tē
plum Vestæ Romulus cōdidit: & uirgines legit. Sed frequens
opinio Numā pontificiū asserit. Credibile est Romulum: qui in
oib; curiis Vestā esse uoluit sepatim non posuisse. rotunda effi
gie templū est inter capitoliū & palatiū in eo seruabatur ppetu
us ignis: quia Vesta nihil aliud est q̃ purus ignis. Sunt qui dicāt
alia q̃dam archana in eo templo seruari etiā pontificibus & uirgi
nibus ignota. Quidam duo dolia nō magna alterū clausum al
terū aprū: in quo nihil ē. Quidā aiunt a uirginibus palladiū ser
uari cælo lapsum in troia. primæ uirgines a Numa electæ quat
tuor fuere: Gegania: Berenia: Camilla: Tarpeia. Duæ aliæ a
Sernio Tullo additæ. Castitas uirginibus terminata ē in. xxx.
ānos. x. primis discit uirgo. totidē ministra ē. in reliquis docet.
post. xxx. annos nubēdi prās rei sit. prima q̃ capta fuit Amata
traditur: iō cū capitur uirgo hoc nomē ei iponitur: capitur a pō
tifice nō minor annis. vi. & nō maior. x. & q̃ non sit patrima &
matrima: neue lingua sensu auriū diminuta: alia ue corporis labe:
neq; filia serui neq; eius qui domiciliū in italia non hēret. Vesta
lis si petulanter deliquisset: uerberabant a pontifice. si incesta fuisset:
hoc mō pœnas luebat. Vincēta efferebat in sandapila p me
diū forū usq; ad portā collinā: ibi tumulus ī pudicarū uestaliū ī
ter muros iminet: in quo est pua cauerna subterrānea: ad quam
per foramē scalis descendit: in qua ē stratus lectulus: & lucerna
ardens. & panis lac oleū ne fame intereat. Deponit hic uestalis

soliuē uinculis. capite uelato in suppliciu ducitur. pōtifex cū ar-
cana qdā pnūciauit. cum sacerdotibus terga uertit: & statim im-
pudica uestalis i cauernā demittit: inde fossa tellure replet usq[ue]
ad opculū. ea die silentiū & mœstitia in tōra urbe est.

De Flamīnibus.

Ialem & martialē flāinem Romulus instituit: Numa q-
d riale addidit. Varro asserit Numā pōpiliū flamines sin-
gulis diis fecisse: & ab eis nomina dedisse: hic resp. ho-
minibus i cælū relatis flamīes decreuit. Dicti autē flamīes sūt ex
gestatiōe pileorū q̄si pileamines. Quidā autē ab insulis: quas flā-
me uocant. eorū ministri Flaminiū dicti: & mīstræ flāinule. Sed
rerū omnium sacrarū administri Camilli dicebant. flamīes nō
poterāt nisi singuli singulis diis attribui: & nephas sine pileo erat
egredi domum.

De Salis.

Alios. xii. Marti grauidō legis Numa dicti a saltādo qd
facere in comīcinis quot annis et solēt & debēt uersicolo-
ribus tunicis ornati per urbē tripudiant succincti æneis
baltheis. Togas sibilis nectunt: quas trabeas uocant. gestant in
capite pilcos: quos uocant apices. gladio accingunt dextra lan-
ceam aut uirgam ferūt: leuathratiā peltā. cælestia. sunt arma:
Ancile uocat: idest circū exoisum. id ferē cælo lapsum in regiā
Numæ anno. viii. regni eius. Lege cautū erat ut Salii liberī esset
& indigene & quorū uterq[ue] parens uiueret: & cuiuscūq[ue] fortunæ
pauperes an diuites quidam Salios appellatos putant a uiro Sa-
mothrace seu mātined nomine Salio: q saltationē in armis iue-
nit. Tradit Tullus Hostilius duplicasse numerū Saliorū.

De Fecialibus: et Patre patrato.

Feciales dicti qd fidei publice iter populos præerāt nā p hos
siebat ut iustū cōcipere bellū: et ut fœdere fides pacis cō-
stitueret. eos instituisse dicit Numa: cū idicēdū esset bellū fide-
natibus. hi mittebāt priusq[ue] cōcipere bellū ad res repetendas:
& si nō ipetrabāt bellū idicebāt. Fœcialiū unus qui patrē patra-
tum faciebat ex ipsis fœcialibus electum sacris uestibus ornatus
ad auctores iniuriarum pcedebat. priusq[ue] urbem intraret: lani-
torē uel alium qui obuiam fuisset alloquebatur quibusdā impre-
cationibus: idē in forū pgit: illic differit qua cā uenerit tps ad cō-
sultandum dat. xxx. dierum si p hos dies res infecta maneret:

diis cælestibus manibusq; inuocatis abit. & ad senatum refert:
& ubi in senatu qd iustum piūq; esse actum erat secialis bellum
indicebat. secialiū sacra nefas uiolare erat. nā Fabius. cū ea uiolas-
set: urbs. Ro. a Gallis senonibus euerſa fuit. Dicuntur fœciales a
fœdere faciēdo seu feriēdo. Pater patratus a patrādo idest ſantiē-
do fœdere: quidā a fœcialibus creabat qui tantum i fœdere ſan-
tiendo præerat ut quidam ſcribunt:

De Pontificibus.

Ontifices e patribus legit Numa. & ex iis pontificē maxi-
mū fecit Martium Martii. F. & ipsius Numæ generū: cu-
ius ſcitis omnia publica priuataq; sacra ſubiecit: ut eſſet quo con-
ſultū plæbes ueniret & idem nec cæleſtes modo cerimonias. ſed
& iuſta funebria & prodigia quomodo ſuſciperentur. & curaren-
tur defuncto pontifice max. alius eligebatur nō a populo ſed ab
iſtis pontificibus Appellati ſunt: ut Varro ſcribit. & Dionyſius
a ponte ſublitiō. quē reſciebāt. quare uident a Numa nō pōtifi-
ces ſed ſacerdotū p̄cīpes noiari. & iſde regnāte Anco. Mar. qñ
ſublitiū pōs factus fuit a pōte pontifices appellati. & ideo ſacra
ab eis trans Tiberim non mediocritu ad pontem ſiunt. Sceuo
la pon. max. d. cebat pontifices dici a poſſe & ſacere. Quidam
ſcribunt ab eo q̄ potentia ſacra perficiant.

De Rege Sacrificulo.

Oſtquam Romani iam liberi extincto regio nomine
p̄ conſules crearunt: necubi deſideriū regis eſſet propter q̄-
dam ſacra publica quæ reges faciebant: Regem ſacrifi-
culum conſtituerunt. & e patribus elegerunt. C. Manium Papy-
rium. & id ſacerdotium pontifici ſubiecere. ne nouæ libertati ad-
ditus nomini honos officeret. iſ Papyrius quietis ſtudioſiſſi-
mus fuit. idē fuiſſe memoratur qui leges Numæ ab Anco Mar-
tio in tabulis quernis inſcriptas rurfus in publicum traduxit.

De Gallis marris deum.

Allis ſacerdotes Cibelis matris deū ſunt & ſemimares
ideſt caſtrati: ab eo q̄ dea puerum phrygiū amauit.
Atym: cui præcepiſſe dicitur ne concumberet. ille cum
Pagaratide nympha coiuit ſub arbore. Cybele exciſa arbore ui-
da eſt. puer ad dindyma auſugit & uirilitatē ſibi. āputauit: ideo
Cybele caſtratos ſacerdotes hēre mauult. Ac dō bello punico

Romam ē deportatus ē sacer lapis: quem matrē deum incolae dicebant: per legatos tres. M. Valeriū. L. Emīnium. & C. Ceciliū Galbā: & quæstores duos Cn. Tremelliū Flaccū: & M. Valeriū Falconē receptaq; fuit dea romæ a sapientissimo hoīe P. Scipione Nāssica qui a senatu in tota ciuitate uir optimus iudicatus fuit: & qđ magis admirabile ē adolefcens erat. galli dicti sunt a Gallo flumine phrygiæ. testes famia resta sibi amputant. Rhea noīatur Cybele a monte Cybelo: q̄ est pars montis dindymī.

De Duūuiris & x. uiris sacroꝝ.

Vmūiri a Tarquinio supbo instituti fuerūt: qui soli inspicerēt libros Sibyllinos: deinde cum plæbes creati ex suis instaret ex plæbeis patritii creati. x. & inde. xv. q̄ libros inspicerent: sic & duūuiris ad. x. uiros & xv. uiros res deuenit: & aliquando data cura corrigendoꝝ fastoꝝ fuit. Hi februarium qui ūltimus erat post Ianuarium posuerunt.

De Epulonibus.

Eteres pontifices (ut ait Cicero) ppter multitudinē sacrisicioꝝ tres epulones esse uoluerunt: ut ludorū epulare sacrificiū facerent. id sacerdotiū antiquū fuisse cōstat. sed de ætate nōdum legimus. numerus auctus fuit. Duo additi: & quinq; fuerē epulones: & postea theatrialiū ludorū atq; circēsiū ambitioē septem fuisse Epulones legūtur.

De Titīs Sodalibus.

Odales Titii sacerdotes extra urbē habitabāt: & in tuguriis certa auguria seruabāt: qm̄ ad id deputati a pontificibus erāt. nomen inditum est ab auibus.

Pomponii laci de legibus libellus.

Vs pluribus modis dī. Naturale qđ ē cōe oībus aīalib;

Ius gentiū quo gentes hūanæ utūtur: Ius ciuile qđ ex legibus plebis citis: senatuscōsultis: decretis principū: & auctoritate prudētū uenit. Ius publicū ī sacerdotibus & Magistratibus cōsistit Ius priuatū ad singulorū utilitatē. Ius ē dī locus in quo ius reddit ut meminit Paulus de lege & de legis origie. lex ut chrisip. diffinit ē diuinarū & humanarū reꝝ notitia lex dī rogatio & obnunciatio. Lex donū ē dei: dogma hoīum sapiētū: cōertio uolūtatis. Legis uirtus ē īpare: uctare pūtre: pmittere. Lex est æternū quoddā. qđ uniuersum mundū regit impandi phibē diq; sapientia, ex hac lege lex nostra ē rō mēsp; sapiētis equalis:

dei est lex: constatq; ad salutē ciuiū ciuitatūq; incolumitatē: ut-
rāq; oium quietā & beatā. Igitur ubi lex non ē: quies & beatitu-
do non ē. & apud illos antiquissimos mos sapientū lex erat: id
erat qm̄ antiquas proxime accedebat ad deū. Lex magistratibus
præest. & magistratus populo. Optime putat Cicero magistra-
tum esse legē loquentē. Imperādi & obtemperandi modus debet
esse. Nam & q bene iperauerit: aliqñ obtemperet necesse est. & ip-
si mortales non solū obtemperare & obedire magistratibus debet
sed eos colere: atq; diligere. Potestas ē facultas a populo seu pri-
cipe publi. data. Magistratus dici coeptus est cū a populo creatus
fuit magister populi idest dictator. Prima fertur Ceres dedisse le-
ges mortalibus: postea ipsi sapientes. Phoroneus argiuis dedit.
Moyse cælo lapsas hebræis: egiptiis Mercurius: Draco & So-
lon Atheniensibus: Minos cretensibus: Lycurgus Lacedæmo-
niis: Turiis Charundas: Romanis Romulus.

Lia & fusia lege resistebatur perniciosis legibus in ciuita-
te: quæ iō erant ppugnacula & muri ocii & trāquillitatis
Sed Clodius. tr. pl. L. pisone: & A. Gabino coss. liii. leges tulit
ex iis scda fuit: neq; per eos dies qbus cū populo agi liceret: de
cælo seruaret: & quarta cauebatur: nequem cēsores in senatu le-
gendo pterirent: ne ue quē ignominia afficerent: nisi q apud eos
accusatos & utriusq; censoris snia dānatus esset: ac lege diminu-
ta est censura: q est magistra uitæ & modestiæ.

Aurelia lege cōmunicata sunt iudicia senatui egribusq; ro. &
tribunis arariis: eā tulit Aurelius Cotra p̄tor.

De lege Acilia Manius Acilius Glabrio legē tulit de pecuniis
reperūdis: in qua ne cōpendinari quidē reum finit. L. Piso prius
tulit legē d pecūiis reperūdis. De Annonia lege Clo. Tr. pl.

De Annona legē tulit ut frumentū qd' antea senis aeris ac triē-
tibus in singulos modios dabatur: gratis daretur. De Anna-
ria lege ea lex ānorū modū finit: qbus magratus capiēdi prās sit

De Aterma lege Hæc lex cū mos prius fuisse irrogandæ
multæ per magistratus ouis aut bouis nomine ouis ac deo bos
ære cetero diffiniuit. De aquilia. L.

Quilia Lex ab Aglio lar: de dolo malo de fraude de de-
ceptione de similitate. Cincius legem tulit qua cauetur
antiquitus nequis ob causam orandā domū pecuniā ut acciper.

Calpurnia lege pecuniaria pena inter alias poenas adiecta fuit
E. Calpurnius piso eam tulit.

Cornelia lege cauetur nequis
legatis exterratur nationum pecuniā expensam ferret. A. Corne
lius cos. tulit & idem aliā tulit: Nequis in senatu legibus soluere
tur: nisi ducenti affuissent: neqs cū solutus esset intercederet: cū
ea de re ad populū ferret. Tulit idē Cornelius ut ptores edictis
suis ius dicerent. lex est a Cornelio quodā lata ut hoīes qui par
ricidii causa telo accincti sint: gladio persequantur.

A Cassio Longino lex lata est cassia: qua populus per tabel
lam suffragia ferret.

C. Mario. C. Flacco cos. alia ab eodē lata: ut ille quē populus
dānasset: cui ue impiū abrogasset: in senatu non esset.

Fabia lex a Fabio lata: aqua adiecta pena est illis qui deducūt
& sectantur candidatos in comitia.

Frumentaria lex a Sempronio Graccho lata est: q̄ frumentū
e publico distribueretur Po. Ro.

Lex falcidia a falcidio lata cauetur ne plus dodrante legare li
ceret propterea quod multi hereditatem recusabant.

Flavius legē tulit de plagariis. Cū qui dolo seruū aut pecus
a dño & filiū a patre subtrahit. Gabinus legē tulit qua bellū
Cn. Pōpeio magno cōtra pyratas datū est contra. C. Trebelli
Tr. pl. intercessionē. Iunius Siluius cos. cū Q. Cecilio Metel
legē tulit bello cimbrico: qđ diu prae & infelicitē gestū est pp
diminuta milia stipendia.

Iulia lege puniūtur adulteri. idē Iulius Cæsar legē tulit de pe
culatu in eos q̄ remp. uel sacra furati sunt: uel furatibus auxiliati
sint: uel furta sciētes susceperūt. Cū adolescentes in cōtracti
bus circūueniri solerēt. Q. Lectorius poenā de ptoribus adiecit.

P. Licinius Crassus orator & Q. Mutius Scevola pon. max
legē tulerūt de regūdis ciuibus ut i suā qsq; ius ciuitatis redigerēt.

Cum multi Itali cupiditate ciuitatis Ro. tenerentur L.

Manilius legē tulit ut qñ res a nobilibus aduersa gestae fuerāt
illi ad magistratus gerēdos admitterēt. quorū maiores i Romana
republica magistratū nō exercuissent. huiusmōi aut noui appellāt

Otho. Tr. pl. legem tulit nequis cum ordine equi in specta
culis sederet. nisi sestertia quadraginta possideret. quod si con
tingeret: quisquis esset siue ingenuus siue libertus inter equites

32
spectare liceret in gradu. xlii. M. oppius legem tulit ne super
suo ornatu mulieres romanae utarentur: neue pilentis idest rhe-
dis pensilibus uterentur: neue plus uncia i auribus appenderet.

Q. Hirtensius legem tulit ut eo iure quo populus statuisset:
& omnes quirites tenerentur.

C. Pompeius Strabo lata lege ueteribus incolis traspadanis:
ius latii dedit: quod ceterae coloniae latine habebant: ut peten-
di magistratus & ciuitatis ro. ius adipiscerentur.

Cn. Pompeius magnus legem tulit ut quaestor suffragio po-
puli ex his qui consules fuerant crearetur. idem Pompeius legē
tulit: q̄ asperrima poena parricidas afficit. Si quis parentis filii sa-
ra p̄parauerit: clam & palā insutus culco cū cane & gallo gallina
ceo: & uipera: & simia in mare aut in flumen proiceretur.

Lege Papia phibentur peregrini uti urbe ro. M. Plocius Sil.
Tr. pl. Cn. Pompeio Strabōe & L. portio Catone coff. legem
tulit ut singulae tribus qui nos denos ex eo numero suffragio cre-
arent: qui eo anno iudicarent. L. Rosius Otho. cos. legem tulit
ut in theatro equitibus. ro. ordines. xxiiii. spectādi gra darētur.

Satvra lex est q̄ uno rogatu multa & uaria comprehendit.

P. Scātius legem tulit q̄ puerorū cōcubito res graui supplicio
afficiūtur. Lege tutelari cauetur: neq̄s tutor per simulationem
pupillū fraudet. Q. Varius Tr. pl. legem tulit ut quereretur
de his: quorum ope consilio socii po. ro. arma sumplissent.

Voconius legem tulit nequis census hoc est pecuniosus hāre
dem unicam relinqueret filiā. erat aut census ille qui. C. milia i
p̄fessiōe derulisset. Valerius Publicola legē tulit: ut nulli ma-
strigratui liceret corpus romani ciuis indicta causa condemnare
liceretq̄ damnatis ad populum pronocare. Hāc habui. M.

Pantagathe q̄ de magistratibus: & sacerdotiis: & legibus cō-
pendiose scribere. ut ex eo cōpendio aliqua ad nostros utilitas p̄-
ueniat. & ita depinxisse opīnor: ut ante oculos uelut i tabella po-
suerim. Scribant alii diffusius. Pōponio satis ē placere suis. Va:

F I N I S

Pomponii Laeti de Romanorū Magistratibus. Sacerdotiis. Iu-
ris. peritis & Legibus Ad Pantagathū.





